

ΟΔΗΓΟΣ

ΔΒ
ΜΕΛ

ΤΩΝ ΑΠΛΩΝ

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

ΥΠΟ

ΑΝΤ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

Jan 18

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

1882

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

Β'. 190.

Ὁ εὐρύς κύκλος ὃν σήμερον περιλαμβάνει ἡ ἐπιστήμη τῆς Γεωγραφίας, ἡ ἀνυπολόγιστος συνδρομὴ ἣν παρέχει αὕτη εἰς τοὺς περὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἔθνων ἐργαζομένους, πρέπει νὰ πείσῃ πάντας τοὺς ὅπωςδῆποτε δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ νὰ ἐργασθῶσι μετὰ ζήλου ἀξίου τοῦ ἔργου τούτου. Παρ' ἡμῖν δ' ἰδίως τοῖς Ἑλλησι σπουδαιότατος καὶ ἐθνικώτατος λόγος ἐπιβάλλει ὅπως μετὰ μείζονος ζήλου καὶ προθυμίας ἀσχοληθῶμεν συντόνως περὶ τὴν τοσοῦτον μέχρι τοῦδε παραμεληθεῖσαν ταύτην ἐπιστήμην· ὁ λόγος οὗτος εἶνε ὅτι, οὕπω συντελέσαντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἐνότητα ἔχομεν κατέναντι ἡμῶν ἀντιπάλους ἀμφισβητοῦντας καὶ χώρας καὶ πληθυσμοὺς ἐλληνικοὺς καὶ ἀξιοῦντας τούτους ὡς ἰδίους ἑαυτῶν. Πρὸς εὐχερῇ καὶ καλλίνικον ἀγῶνα κατὰ τῶν σφετεριστικῶν τούτων ἀξιώσεων μεγάλως θέλει συντελέσῃ ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ εὐσυνείδητος ἀρωγὴ τῆς Γεωγραφίας, μόνῃ αὕτη δυναμένη καὶ τὰς ἀβασίμους ἀξιώσεις νὰ καταρρίψῃ καὶ τὰς ποικίλας νὰ διαλύσῃ πλάνας.

Τὴν ὑψίστην ταύτην σπουδαιότητα τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν κατανοῶν ὁ **Κ. Α. Μηλιαράκης**, ὁ ἀπὸ

πολλοῦ ἀόκνως καὶ εὐδοκίμως εἰς γεωγραφικὰς ἐργασίας καὶ συγγραφὰς ἀσχολούμενος, ἐξεπόνησε τὸν **Ὁδηγὸν τοῦτον** πρὸς συλλογὴν γεωγραφικῶν κατὰ τόπους πληροφοριῶν καὶ ὡς εὐοίωνον ἀρχὴν ἐπιστημονικωτέρας ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας. Τὴν κατὰ τε κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν ἔποψιν ὠφελιμωτάτην ταύτην πρόθεσιν ἐκτιμῶντες, προθύμως σπεύδομεν αὐτῷ ἀρωγοί, πᾶσαν ὑλικὴν τε καὶ ἠθικὴν παρέχοντες συνδρομὴν πρὸς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπεφασίσαμεν τὴν κατὰ περιόδους ἔκδοσιν «**Γεωγραφικοῦ Ἀρχείου**» περιλαμβάνοντος τὰ ἄξια λόγου τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀποστελλομένων ὑπομνημάτων συντεταγμένων κατὰ τὰς ἀρχὰς τὰς ὀριζόμενας ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας Ὁδηγῷ, ὃν δωρεὰν διανέμομεν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κ. Μηλιαράκη ἀφιλοκερδῶς ὅλως πρὸς τοῦτο ἐργασθέντος.

Ὅθεν οἱ βουλόμενοι καὶ δυνάμενοι νὰ ἐργασθῶσι κατὰ Ὁδηγὸν τοῦτον καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τὰ ἔργα αὐτῶν δημοσιευόμενα καὶ συντελοῦντα εἰς ἐπιτυχίαν κοινωνικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἀγαθοῦ, δύνανται νὰ πέμπωσι τὰ ὑπ' αὐτῶν συντασσόμενα ὑπομνήματα πρὸς ἡμᾶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλᾶ Εἰς Ἀθήνας.

Εἰς τοὺς πέμποντας τὰ ἄριστα τῶν ὑπομνημάτων θὰ προσφέρεται ἀνάλογος ἀμοιβή, εἴαν τοιαύτην προβάλωσιν ἀξίωσιν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16/28 Ἰανουαρίου 1882

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἰς τῶν σπουδαιοτάτων παραγόντων τῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως παντὸς τόπου εἶνε καὶ ἡ ἀκριδὴς γνῶσις, ἣν ἔχουσιν οἱ κατοικοῦντες αὐτὸν περὶ αὐτοῦ τούτου. Ὁ ἀγνοῶν τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐν τῇ ὁποία ἔχει τὴν κατοικίαν του, ὁ ἀγνοῶν τὴν χώραν, ἣν κατέχει ἡ ἐθνικότης, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἀνήκει, ζῇ ἐν αὐτῇ μοιραίως, ἄνευ σκοποῦ, πλὴν ἐνὸς καὶ μόνου, τοῦ τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως.

Ἡ ἄγνοια τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τῆς χώρας, τοῦ φυσικοῦ πλούτου τοῦ ἐδάφους ἢ τῆς λυπρότητος αὐτοῦ, κωλύει πᾶσαν πρόοδον ἐθνικὴν, διότι μένουσιν ὥσει κεκρυμμένα καὶ νεκρὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν τόπων, οὐδενὸς προκαλοῦντα τὴν προσοχήν, τὴν δραστηριότητα, τὰ κεφάλαια, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ κακά, οὐδενὸς διεγείροντα τὴν μέριμναν πρὸς θεραπείαν αὐτῶν καὶ ἐξάλειψιν.

Ὁ μόνος τρόπος τῆς γνώσεως τῶν χωρῶν καὶ τῶν τόπων, τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως, τοῦ πλούτου, τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν εἶνε αἱ γεωγραφικαὶ συγγραφαί. Πᾶσα μελέτη, καὶ πᾶσα πρᾶξις, γινομένη πρὸς γνῶσιν τῶν τόπων καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν, ἀνάγεται εἰς τὴν περιοχὴν τῆς γεωγραφίας.

Πόσα ἄρα γε τμήματα τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν δὲν πάσχουσι μόνον καὶ μόνον διότι, ἀπομεμονωμένα εἰς μεσόγεια μέρη, καὶ μακρὰν κείμενα τῶν μεγάλων κέντρων τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν ἠτύχησαν νὰ εὕρωσί τινα νὰ γράψῃ περὶ τούτων, νὰ διακηρύξῃ τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας αὐτῶν, νὰ ὑπερασπισθῇ τὰ καταπα-

τούμενα δικαιώματά των, καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προσοχὴν τοῦ ὅλου ἔθνους, τῶν ἀρχόντων καὶ παντὸς πολίτου; Πόσαι ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, πόσα κεφάλαια δὲν κατέστράφησαν, ἔνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν τόπων εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρευσαν; Πόσοι νόμοι τοπικοῦ συμφέροντος δὲν ἔπесαν εἰς ἀχρηστίαν, ἢ ἀπέτυχον κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν; Πόσα δὲ τέλος ἀγαθὰ δὲν ἤθελον προκύψει, ἐὰν εἵχομεν γνῶσιν καὶ τῆς ἐλαχίστης γωνίας τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρης Ἑλλάδος;

Δὲν εἶνε ἀνάγκη ἴσως πρὸς Ἑλληνας ἀπευθυνόμενός τις νὰ φέρῃ πρόσφατα παραδείγματα, ὅπως καταδείξῃ ὅποια κακὰ ἐπὶ-νεγκεν ἡ ἀγνοία τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἔποψιν καὶ τὴν πολιτικὴν. Οὐδέποτε, εἰς οὐδένα χρόνον τῆς νεωτάτης ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καταδείχθη τοσοῦτο καταφανῶς ἡ ἑλλειψὶς τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων, ὅσον κατὰ τὰ τελευταῖα πολιτικὰ γεγονότα, ὅτε ἐπὶ χάρτου γεωγραφικοῦ ἑλλειποῦς ἐχαράσσοντο τὰ νέα ὅρια τῆς Ἑλλάδος.

Τοιαῦτα ἔχοντες ὑπ' ὅψιν ἐδημοσιεύσαμεν ἀγγελίαν (Δελτίον Ἑστίας, ἀριθ. 259), πρὸς ἐκδόσιν Ὁδηγοῦ τῶν ἀπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν, ὃν πρὸ πολλοῦ εἵχομεν συντεταγμένον πρὸς ἰδίαν ἡμῶν χρῆσιν. Ἐν τῇ ἀγγελίᾳ ἐκείνῃ πρὸς ἄλλοις περιείχοντο τὰ ἐξῆς περὶ τῆς γνώμης, ἣν ἔχομεν, τοῦ νὰ δοθῇ ὠθησίς τις πρὸς γεωγραφικὰς μελέτας, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ θέλουσι βελτιωθῇ καὶ ἐπεκταθῇ.

«Πρὸς ἐκπόνησιν γεωγραφικῶν ἔργων δύο ὑπάρχουσι κυριώτατοι τρόποι· ὁ μὲν συνίσταται εἰς τὴν ἐξ αὐτοψίας περιγραφὴν τῶν τόπων, ὁ δ' ἐκ τῆς μελέτης προϋπαρχόντων περὶ αὐτῶν συγγραμμάτων.

Ἀμφοτέρων ὁμως τῶν τρόπων τούτων, τό γε νῦν ἔχον, ἀτελῶς μόνον δύναται παρ' ἡμῖν νὰ γείνη χρῆσις· διότι ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἡ ἑλλειψὶς πλήρους συγκοινωνίας καὶ ἀνέτου κατὰ τὴν περιήγησιν βίου καθιστῶσι κοπιώδη, δυσχερῆ καὶ πολυδάπανον, εἰς τινὰ δὲ μέρη καὶ ἀδύνατον πᾶσαν πρὸς τοῦτο περιοδεῖαν ἐν Ἑλλάδι· τοῦ δὲ δευτέρου σχεδὸν δυνάμεθα εἰπεῖν οὐδεμίαν, διότι περὶ τινῶν μὲν χωρῶν ἑλληνικῶν εὐάριθμα καὶ ἀνεπαρκῆ ὑπάρχουσι περιγραφικὰ πονήματα, περὶ τινῶν δ' ἐντελῶς ἑλλείπουσι.

Μεθ' ὅλας ὁμως τὰς δυσκολίας ταύτας, ἃς προανεφέραμεν,

νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ γείνη ποιά τις ἀρχὴ ἐξερευνήσεως τῶν κατὰ μέρος τμημάτων τῆς Ἑλλάδος, νομῶν, ἐπαρχιῶν, δήμων ἢ καὶ μικροτέρων τοπικῶν περιφερειῶν, ἐκτιθεμένης τῆς περὶ τούτων τοπογραφικῆς ἐργασίας ἐν εἴδει γεωγραφικῶν ὑπομνημάτων ἢ ἐκθέσεων. Τοιούτων δὲ κυρίως ὑπομνημάτων ἔχομεν ἀνάγκην, διότι διὰ τούτων ἐκτίθεται ἀναλελυμένως ἡ φυσικὴ καὶ πολιτικὴ κατάστασις ὠρισμένων τόπων, καὶ παρέχεται ἄφθονος ὕλη καὶ γνησία τοῖς γεωγραφοῦσι.

Περὶ τὴν ἐκπόνησιν τοιούτων περιγραφικῶν ἐκθέσεων τῶν τόπων δύνανται, νομίζομεν, ν' ἀσχοληθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πάντες οἱ παιδεύσεως ἐγκυκλίου τυχόντες· οἷον οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀνώτεροι διοικητικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι, οἱ κατὰ τόπους καθηγηταὶ καὶ ἐλληνοδιδάσκαλοι, οἱ ἐπίσκοποι περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπισκοπικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν ὑπαγομένων τόπων, οὓς περιέρχονται κατ' ἔτος, οἱ ἱεροκήρυκες, οἱ φοιτηταὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν πατρίδων, καὶ πᾶς τέλος λόγιος περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διαρκῶς οἰκεῖ».

Τὸν ὁδηγὸν τοῦτον ἔχοντες ὑπ' ὄψιν οἱ βουλόμενοι νὰ γράψωσι περιγραφὴν ὠρισμένης τοπικῆς περιφέρειας, δύνανται νὰ ὁδηγηθῶσιν, ὡς ἐπὶ διαγράμματος προχείρου, περὶ τὴν τάξιν, ἣν θ' ἀκολουθήσωσιν εἰς τὰς ἐρεῦνας των, καὶ περὶ τὰ πράγματα, ἅτινα ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ γείνωσιν ὑποκείμενον τῆς μελέτης καὶ παρατηρήσεώς των.

Δὲν ὀρίζονται βεβαίως ἐν τῷ ὁδηγῷ πάντα τὰ θέματα, διότι τοῦτο ἀδύνατον, παρελείφθησαν δὲ καὶ τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικά, τὰ ἀπαιτοῦντα εἰδικὰς γνώσεις, διότι ὁ ἐπιστήμων ὀρυκτολόγος, βοτανικός, ζωολόγος, κοινωνιολόγος, κτλ. γνωρίζει πῶς θὰ ἐργασθῇ· καὶ ὁ γεωγράφος βεβαίως γνωρίζει, ἀλλὰ τὸν ὁδηγὸν τοῦτον δὲν δίδομεν εἰς χεῖρας γεωγράφων, ἀλλ' εἰς χεῖρας λογίων, οἵτινες ἔχοντες ἐγκύκλιον παιδευσιν, δύνανται νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα των, καὶ νὰ πλουτίσωσι τὴν φιλολογίαν αὐτῆς διὰ τοιαύτης μελέτης. Ὁ ὁδηγὸς περιλαμβάνει ἐν τάξει φυσικῇ τὰ κύρια καὶ ἀπαραίτητα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς θέματα, ἅτινα οὐδεὶς δύναται νὰ παρίδῃ θέλων νὰ γράψῃ περιγραφὴν τόπων ὑπὸ γεωγραφικὴν ἐποψίν. Τὰ θέματα εἶνε βεβαίως ἄπειρα καὶ ποικίλα· τινὰ μάλιστα καὶ ἰδιάζουσι κατὰ τόπους, ἐκ τοῦ ὁδηγοῦ ὅμως ὁ τοπογράφος δύναται

νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ μὴ ἐγγεγραμμένου καὶ ἔχον-
τος ἀξίαν διὰ τὸν ἀναγνώστην.

Ὁ τοπογραφικὸς οὗτος ὁδηγὸς θέλει χρησιμεύσει πρὸς τοῦτοις
καὶ ὡς βοήθημα κεφαλαιῶδες εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς τοὺς ἐντε-
ταλμένους τὰς λεγομένας κατοπτεύσεις (*reconnaisances*), ἢ
τοὺς βουλομένους ν' ἀνερευνήσωσιν οἰκειοθελῶς καὶ περιγράψωσι
χώραν τινὰ ὑπὸ στρατηγηματικὴν ἔποψιν· εἴπομεν βοήθημα κε-
φαλαιῶδες, διότι εἰς τὰς στρατιωτικὰς κατοπτεύσεις προτείνονται
ὑπὸ τῶν ἐπιτελείων τῶν στρατῶν τὰ θέματα, τὰ πρὸς μελέτην
καὶ ἔρευναν, ὅλως ἰδιάζοντα, οἷαι π. χ. αἱ λεπτομέρειαι τοῦ
ἐδάφους, περὶ ὧν πραγματεύεται εἰδικώτερον ἢ στρατιωτικὴ
τοπογραφία.

Ἀποβλέποντες δὲ καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν τοῦ ὁδηγοῦ
προσεπαθήσαμεν νὰ καταστήσωμεν αὐτὸν ὅσον οἶόν τε σύντομον,
ὅπως ἀποβῇ εὐπαρακολούθητος καὶ εὐμνημόνευτος».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰανουαρίου 1882.

Α. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Α'

Ὅρισμός τῆς Γεωγραφίας. — Διαιρέσεις. — Ὅρισμός τῆς Τοπογραφίας καὶ τῆς Χωρογραφίας. — Διαφοραὶ τούτων ἀπὸ τῆς Γεωγραφίας.

Αἱ πολιτικαὶ καὶ φυσικαὶ περιγραφαὶ τῶν τόπων καὶ τῶν χωρῶν ἀνάγονται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν γεωγραφικῶν ἐπιστημῶν, ἀποτελοῦσαι τὴν κυρίαν τούτων πηγὴν.

Γεωγραφία λέγεται ἡ ἐπιστήμη, ἡ περιγράφουσα τὴν γῆν καθόλου, καὶ ἰδίᾳ τὰς πολιτικὰς αὐτῆς διαιρέσεις.

Ἡ γῆ, ἡ ὕλη αὕτη τῆς γεωγραφίας, ὑπὸ τρεῖς ἐπόψεις δύναται νὰ ἐξετασθῇ· α') ὡς σῶμα οὐράνιον, β') ὡς σῶμα φυσικόν, καὶ γ') ὡς σῶμα χρησιμεῦον πρὸς κατοικίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχομεν ἐπομένως, κατὰ τὰς διαιρέσεις ταύτας, τρία κύρια καὶ κεφαλαιώδη εἶδη γεωγραφίας 1) Γεωγραφίαν μαθηματικὴν, ἢ κοσμογραφίαν, 2) Γεωγραφίαν φυσικὴν, καὶ 3) Γεωγραφίαν πολιτικὴν.

Ἡ κοσμογραφία, ἐξετάζουσα τὴν γῆν ὡς σῶμα οὐράνιον, καὶ τὰς σχέσεις ταύτης πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, ἀποτελεῖ κλάδον κεχωρισμένον, ἐξ οὗ ὁ κυρίως γεωγράφος ἀρύεται ὅ,τι μόνον ὑπηρετεῖται εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ, οἷον τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῶν τόπων, τὸν προσδιορισμὸν τῶν ζωνῶν,

καὶ ἑτέρας γνώσεις χρησίμους εἰς τὴν χαρτογραφίαν. Τούτου τεθέντος, ἡ φυσικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία ἀποτελοῦσι μόναι τὸ ὑποκείμενον πάσης γεωγραφικῆς συγγραφῆς.

Κεφάλαια κύρια τῆς μὲν φυσικῆς γεωγραφίας εἶνε 1) ἡ ξηρά, 2) τὰ ὕδατα, 3) ἡ ἀτμόσφαιρα, 4) τὰ προϊόντα, 5) ὁ ἄνθρωπος· τῆς δὲ πολιτικῆς 1) τὰ ὄρια, 2) ἡ ἐθνογραφία, 3) ἡ γλῶσσα, 4) ἡ θρησκεία, 5) ὁ πληθυσμός, 6) τὸ πολίτευμα, 7) αἱ διοικητικαί, στρατιωτικαί, καὶ ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, 8) ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, 9) ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξις, καὶ 10) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία τῶν ἐπὶ τῆς γῆς εὕρισκομένων διαφόρων χωρῶν καὶ τῶν οἰκητόρων αὐτῶν.

Πολλοί, λαβόντες ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης αὐτῶν ἐν μόνον τῶν κεφαλαίων τῆς γεωγραφίας, ἢ ἐν τῶν τμημάτων τούτου, παρήγαγον νέον εἶδος γεωγραφίας, καὶ οὕτω προέκυψαν πολλαὶ καὶ ποικίλαι ὑποδιαιρέσεις. Οὕτως ἔχομεν Γεωγραφίαν ἐθνογραφικὴν, βοτανικὴν, στρατιωτικὴν, ἐκκλησιαστικὴν, ναυτικὴν, γεωλογικὴν, ζωολογικὴν ἀνθρωπολογικὴν, ἱστορικὴν, οἰκονομικὴν, ἐμπορικὴν, στατιστικὴν, κ.τ.λ.

Ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν δὲ τῶν τόπων, ἡ γεωγραφία διαιρεῖται εἰς γενικὴν ἢ καθολικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ τὴν περιγραφὴν ἀπάσης τῆς γῆς, καὶ εἰς μερικὴν ἢ εἰδικὴν, ὅταν διαλαμβάνῃ περὶ μιᾶς ἡπείρου, ἢ μιᾶς ἐπικρατείας. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς καθολικότητος ἢ μερικότητος δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἐπὶ μέρους, οἷον γενικὴ ἢ καθολικὴ γεωγραφία Εὐρώπης, Ἀσίας, ὅτε τὸ μερικὴ λαμβάνεται ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπικρατειῶν τῶν ἡπείρων, καὶ οὕτω καθεξῆς.

Αἱ περιγραφαὶ τῆς γεωγραφίας εἶνε καθόλου εἰπεῖν περιληπτικαί· περιορίζονται εἰς τὰ κυριώτατα, ἀξιολογώτατα καὶ ἐπισημώτατα φυσικὰ καὶ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τμήματος τῆς γῆς, ὅπερ περιλαμβάνουσιν. Ἡ λεπτομερὴς δὲ περιγραφή, καὶ ἡ κατὰ μέρος τῶν τόπων, ἢ κατατέμνουσα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν χώραν εἰς τμήματα μικρά, ἀνήκει εἰς ἕτερον εἶδος γεωγραφικῆς μελέτης καὶ συγγραφῆς, εἰς τὴν Τοπογραφίαν καὶ τὴν Χωρογραφίαν.

Τοπογραφία λέγεται ἡ λεπτομερὴς φυσικὴ καὶ πολιτικὴ

καταγραφὴ τοπικοῦ σημείου ὠρισμένου, ἢ σμικρᾶς ἐκτάσεως γῆς, ἢ πολιτικῆς μικρᾶς περιφερείας, οἷον δήμου, ἐν ᾗ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ἐκτίθεται ἡ φυσικὴ ἢ καὶ ἡ πολιτικὴ κατάστασις αὐτοῦ. Μεταξὺ τῆς γεωγραφίας καὶ τοπογραφίας κεῖται ἡ Χωρογραφία, ἥς αἱ περιγραφαὶ συνήθως ἀνάγονται εἰς μεγαλύτεραν φυσικὴν ἑκτασιν τῶν τῆς τοπογραφίας, οἷον ὁλόκληρον νομόν, ἢ ἐπαρχίαν, ἢ μεγάλην νῆσον· εἶνε δὲ λεπτομερέστεραι τῶν τῆς γεωγραφίας, καὶ συντομώτεραι τῶν τῆς τοπογραφίας.

Κατὰ τὰ προειρημένα, τὰ τρία ταῦτα εἶδη τῶν γεωγραφικῶν μελετῶν ἔχουσι κοινὰ τὴν ὕλην, ὃ ἐστὶ τὴν γῆν, τὸν χρόνον, ὃ ἐστὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, εἰς ὃ ἀνάγουσι τὰς περιγραφάς των, διαφέρουσι μόνον κατὰ τὴν ἑκτασιν τοῦ περιγραφομένου τόπου καὶ τὸν λεπτομερῆ ἢ μὴ τρόπον τῆς περιγραφῆς. Εἰς ὅ,τι λοιπὸν ἔχουσι κοινὸν συγχωνεύονται, τῆς γεωγραφίας περιλαμβανούσης τὴν χωρογραφίαν καὶ τοπογραφίαν, τῆς χωρογραφίας δὲ τὴν τοπογραφίαν. Ἡ γεωγραφία εἶνε τὸ πόρισμα πάσης χωρογραφικῆς καὶ τοπογραφικῆς μελέτης. Θεωροῦσα ὡς ἐξ ἀπόπτου μεγάλην ἑκτασιν γῆς, ἀντλεῖ τὴν ὕλην τῆς ἐκ τῶν κατὰ τόπους καὶ χώρας μερικῶν περιγραφῶν, περιοριζομένη εἰς τὴν διαγραφὴν τῶν σημαντικωτάτων διαιρέσεων, τῶν κυριωτάτων σημείων, καὶ τῶν ἀξιοσημειωτάτων πολιτικῶν συμβάντων. Παραλείπει τὰς τοπικὰς λεπτομερείας, καὶ μάλιστα τὰς κοινὰς παντὶ τόπῳ· παραλαμβάνουσα, φέρ' εἰπεῖν, ἐκ τῆς χωρογραφίας τὰς διοικητικὰς διαιρέσεις τῶν ἐπικρατειῶν, παραλείπει τὴν λεπτομερῆ διαγραφὴν τῶν ὀρίων αὐτῶν, παραλαμβάνουσα τοὺς ποταμούς, παραλείπει τὰ ἀσημαντὰ παραποτάμια, ἅτινα διαγράφει ἡ χωρογραφία, ἢ μόνον ἡ τοπογραφία. Ἡ αὕτῃ διαφορὰ δὲ ὑπάρχει μεταξὺ χωρογραφίας καὶ τοπογραφίας.

Ἡ τοπογραφία οὐδὲν παραλείπει, πᾶσα λεπτομέρεια, πᾶν φαινόμενον φυσικὸν ἢ πολιτικὸν ἄξιον λόγου ὑπάγεται εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς, καὶ παρέχει οὕτω τὴν πιστοτέραν εἰκόνα τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ περιγραφομένου τόπου, καὶ τὴν πρώτην ὕλην πρὸς οἰκοδόμησιν παντὸς γεωγραφικοῦ καὶ χωρογραφικοῦ ἔργου.

B'

Ὑποκείμενα τοπογραφικῶν διαγραφῶν. — Διαίρέσεις γενικαὶ αὐτῶν. — Τρόποι ἐκθέσεως. — Τίτλοι τοπογραφικῶν συγγραφῶν.

Κατὰ τὸν ἐν τοῖς προηγουμένοις δοθέντα ὅρισμόν τῆς τοπογραφίας, αἱ τοπογραφικαὶ διαγραφαὶ τόπων μικρᾶς ἢ μεγάλης ἐκτάσεως ἔχουσιν ὑποκείμενον αὐτὰ ταῦτα τὰ κεφάλαια τῆς φυσικῆς καὶ πολιτικῆς γεωγραφίας, ἢ μέρη τούτων, ὅσας ἢ ἔκτασις τοῦ περιγραφομένου τόπου δὲν παρέχει ὕλην ἐφ' ὧν τῶν κεφαλαίων. Πᾶσα λοιπὸν τοπογραφικὴ πραγματεία περιέχει δύο κεφαλαιώδη μέρη, εἴτε κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εἴτε καὶ ἡνωμένα, περιλαμβάνοντα:

τὸ Α'	τὴν φυσικὴν	} περιγραφὴν τοῦ τόπου.
τὸ Β'	τὴν πολιτικὴν	

Ἐν τῇ φυσικῇ περιγραφῇ περιγράφεται ὁ τόπος ὡς σῶμα φυσικόν, ἐν τῇ πολιτικῇ ὡς οἰκητήριον ἀνθρώπων.

Ἡ ἐκθεσις τῶν τοπικῶν περιγραφῶν γίνεται 1) γραπτῶς, δι' ὑπομνήματος περιγραφικοῦ, 2) διὰ τοπογραφικοῦ χάρτου ἢ καὶ 3) δι' ἀμφοτέρων τῶν τρόπων, ὅσας ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συνοδεύηται ἡ τοπογραφικὴ ἐκθεσις διὰ χάρτου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ περιπτώσει τὸ τοπογραφικὸν ἔργον εἶνε τελειότερον, διότι ὁ τοπογραφικὸς χάρτης συντελεῖ τὰ μέγιστα πρὸς ἀκριβεστέραν κατανόησιν πάσης γεωγραφικῆς μελέτης.

Αἱ τοπογραφικαὶ περιγραφαὶ εἶνε γενικαὶ καὶ εἰδικαί. Καὶ γενικαὶ μὲν εἶνε αἱ περιλαμβάνουσαι πλήρη φυσικὴν καὶ πολιτικὴν περιγραφὴν τόπου, εἰδικαὶ δὲ αἱ περὶ ἓν μόνον θέμα ἢ κεφάλαιον περιστρεφόμεναι· οἷον μόνον εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὑδάτων, τῶν ὁρέων (Ὀρεογραφία Ἀρκαδίας. Ὑδρογραφία Λεβαθείας. Λιμενογραφία Ἀττικῆς). Εἰς ταύτας

τὰς περιγραφὰς δὲν χωρεῖ βεβαίως πολιτικὴ περιγραφή, ὡς καὶ ἀνάπαλιν εἰς τὰς πολιτικὰς δὲν χωρεῖ ἡ φυσικὴ.

Ἡ ὀνομασία ἣ οἱ τίτλοι τῶν τοπογραφικῶν πραγματειῶν πρέπει νὰ συμφωνῶσι πρὸς τὸ περιεχόμενον. Συνήθως ἡ ὀνομασία δίδεται ἐκ τοῦ περιεχομένου, οἷον *Τοπογραφία τοῦ δήμου Ἀρακύνθου τῆς Ἐπαρχίας Εὐρυταρίας*, ἢ ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ ἐλήφθησαν αἱ πληροφορίες, δηλ. δι' ὁδοιπορίας ἢ πλοῦ: *Περιοδεία τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων. Περίπλους Εὐβοίας*, ἢ ἄλλως πως: *Ὀρεογραφία Κρήτης*, προκειμένου μόνον περὶ ὄρεων. *Στρατιωτικὴ τοπογραφία ὁροθετικῆς γραμμῆς*, ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν προτίθεται ὁ γράφων.

Συνήθης εἶνε καὶ ὁ τύπος *Περὶ Αἰγίνης, Περὶ Σύρου τοπογραφικῶς θεωρουμένης*. Πολλοὶ λαμβάνουσι τὸν χρόνον τῆς ἐξετάσεως, *Δέκα ἡμερῶν διαμονὴ ἐν Σπάρτῃ*, ὅτε περιγράφουσιν ὅ,τι ἠδυνήθησαν νὰ ἴδωσι κατὰ τὸν χρόνοναὐτόν.

Οἱ ἀρχαῖοι γεωγράφοι, οἵτινες τὴν λέξιν γεωγραφία μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς περιγραφῆς συμπάσης τῆς γνωστῆς εἰς αὐτοὺς γῆς, ἐποιοῦντο χρῆσιν, ἐπὶ τῶν περιγραφῶν τῶν κατὰ μέρος χωρῶν καὶ τόπων, ἰδίῳ ὀνομάτῳ, σημαντικῶν τοῦ περιεχομένου: *Περίπλους Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Περίοδος Πηλίου*, ἢ *περιηγητικός*. *Σταδιασμοί*. *Ὀδοιπορικὰ* (δεῖνος μέρους). Μετεχειρίζοντο δὲ καὶ τὸ κτητικὸν τοῦ περιγραφομένου τόπου: *Σαμιακά, Χιακά, Ἀρκαδικά, Μεσσηνιακά*, ὅποταν πρὸς τὴν γεωγραφίαν συνήπτετο καὶ ἡ ἱστορία, ἢ ἡ μυθολογία τῶν τόπων.

Οἱ τοπογραφικοὶ πίνακες εἶνε ἢ αὐτοτελεῖς, ἢ χρησιμεύουσιν ὡς συμπλήρωμα τῶν γραπτῶν ὑπομνημάτων. Ἡ ἀπ' ἀρχῆς ὁμῶς σχεδιογράφησις χάρτου δὲν εἶνε ἔργον παντός, διότι πρὸς τοῦτο ὑπάρχει χρεῖα ἐργαλείων, εἰδικῶν γνώσεων, καὶ πείρας.

Συνήθως οἱ τοπογράφοι ἀντιγράφουσιν εἰς μεγάλην κλίμακα ἐξ ἄλλου χάρτου τὸ σχετικὸν μέρος, περὶ οὗ τοπογραφοῦσιν, καὶ συμπληροῦσιν εἴτα διὰ τῶν παρατηρήσεών των τὰ ἐν τῷ μέσῳ κενὰ καὶ τὰς λεπτομερείας, ἔχοντες δεδομένα τὰ κύρια σημεῖα ἐπὶ τοῦ χάρτου, διὰ τῶν τριγωνομετρικῶν καταμετρήσεων τῶν ἐπιστημόνων χαρτογράφων.

Ἡ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ μόνου σχεδιαγράφησις τόπου τινός, καὶ ἢ δι' ἀπλῆς πυξίδος δύναται νὰ γίνη ἐπὶ μικρῶν ἐκτάσεων, καὶ ὅταν ὁ τοπογραφῶν προτίθεται νὰ δείξῃ οὐχὶ τὴν ἑκτασιν καὶ τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τόπου, ἀλλὰ μόνον ἀπλῶς τὴν θέσιν διαφόρων ἐν αὐτῷ σημείων.

Πολλάκις ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος εἶνε καὶ ἡ σχεδιαγράφησις ὠρισμένων ἀντικειμένων, οἷον ἀρχαιοτήτων, φρουρίων, ἀπόψεως πόλεων, καὶ χωρίων, κατατομῆς ὁρέων, ἐνδυμασιῶν τῶν κατοίκων.

Ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν κατοπτεύσεων ὁ τοπογραφικὸς χάρτης εἶνε ἀπαραίτητος· διότι δι' ἐνὸς βλέμματος ἐπ' αὐτοῦ κατανοεῖται ἡ κατάστασις τοῦ ἐδάφους, καὶ διακρίνονται τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σημεῖα.

Μὴ προτιθέμενοι ὧδε νὰ γράψωμεν ὁδηγίας περὶ συντάξεως τοπογραφικῶν πινάκων, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως εἰδικὸς τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμων συντάξῃ ἐγχειρίδιον, διδάσκον τὸν τρόπον τῆς ἀπλῆς τούτων σχεδιογραφῆσεως.

Παρατηρητέον τέλος ὅτι αἱ τοπογραφικαὶ ἔρευναι, καθὼς καὶ αἱ χωρογραφικαὶ καὶ γεωγραφικαί, συνήθως περιορίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἡ ἑκθεσις τῶν αἰτίων τῶν φυσικῶν φαινομένων ἐν τε τῇ γεωγραφίᾳ καὶ τῇ χωρογραφίᾳ παραλείπεται, διότι ἡ ἐξέτασις τούτων εἶνε ἔργον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ δὲ περὶ τούτων δύναται νὰ γείνη ἐκτενὴς λόγος, ὅταν ὁ τοπογραφῶν εἶνε κάτοχος τῶν εἰδικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἐπιστημονικῶς ἐξηγεῖται τὸ φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ κάτοχος πρέπει πάντως νὰ ποιῇται μνείαν καὶ περιγραφὴν τοῦ φυσικοῦ φαινομένου, μὴ εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν αἰτίων, ὅταν στερῇται γνώσεων εἰδικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ

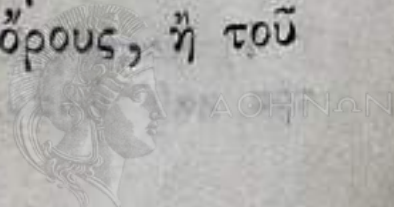
ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτική περιγραφή.

Πρὸ πάσης φυσικῆς καὶ πολιτικῆς περιγραφῆς ὁ τοπογραφῶν πρέπει νὰ διαλάβῃ προκαταρκτικῶς περὶ τοῦ ὀνόματος, τῆς θέσεως, τῆς ὀροθεσίας, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ ἐν γένει τῆς τοπικῆς περιφερείας, ἣν ἔλαβεν ὡς ὑποκείμενον τῆς μελέτης του.

Τὰ ὀνόματα τὰ γεωγραφικά, ὡς ὄντα τὰ κύρια γνωρίσματα τῶν τόπων, πρέπει νὰ καταγράφωνται ἀκριβῶς ὡς προφέρονται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Ἐὰν δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ τόπου ὑπάρχωσι δύο ἢ καὶ πλεότερα ὀνόματα, ἢ νέον καὶ ἀρχαῖον πρέπει νὰ μνημονεύωνται ἀμφότερα, σημειουμένου εἰ δυνατόν καὶ τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ ὀνόματος πρέπει νὰ γίνηται μετ' ἀκριβείας, καί, ὅσάκις ὁ τοπογραφῶν ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς ἀξιοπιστίας καὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τοῦ ὁδηγοῦ του ἢ ἄλλου προσώπου, ὅπερ ἐρωτᾷ, πρέπει νὰ ἀνευρίσκῃ τὴν ἀλήθειαν δι' ἐρωτήσεων πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν κατὰ μέρος τοποθεσιῶν πρέπει νὰ γίνηται ὡσαύτως χρῆσις τῶν ὀνομάτων τούτων, καὶ νὰ μὴ παραλείπωνται ὅσάκις εἶνε γνωστά. Αἱ ἀόριστοι δ' ἐκφράσεις, οἷαι αἱ ἐξῆς «τοῦ χωρίου Α ὑπέρεκειται ὄρος ὑψηλόν, κτλ. ἢ εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Β ὄρους κεῖται χωρίον, ἄνευ δὲ δή μνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους, ἢ τοῦ χωρίου, πρέπει ὅσον οἶόν τε ν' ἀποφεύγωνται.

Παρ' ἡμῖν ἔνθα ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως, ἀντὶ τῆς ἐν χρήσει κοινῆς ὀνομασίας πολλαχοῦ καθιερώθη ἡ ἀρχαία, πρέπει νὰ γίνηται χρήσις ἀμφοτέρων· νὰ προτάσσηται δὲ ἡ μᾶλλον γνωστή, καὶ ἡ μᾶλλον ἐν χρήσει.

Ἡ θέσις τῶν τόπων εἶνε σχετικὴ καὶ ἀπόλυτος· ἡ πρώτη εἶνε ἡ γεωγραφικὴ, ὀριζομένη σχετικῶς πρὸς ἑτέραν θέσιν λαμβανομένην ὡς γνωστήν, οἷον τὸ Α χωρίον κεῖται ΒΑ τοῦ Κ χωρίου. Ἡ ἀπόλυτος δὲ θέσις εἶνε ἡ σημείωσις τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους τοῦ χωρίου Α. Εἰς τὴν σχετικὴν γεωγραφικὴν θέσιν ὀριστέον καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς, ἐὰν εἶνε παραλία, μεσόγειος, ἀμφιθάλασσος ἢ ἀμφίρρυτος, νῆσος, καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν ὅλην χώραν, ἧς ἀποτελεῖ μέρος, π. χ. ὁ Δῆμος Λαγείας εἶνε ὁ μεσημβρινώτερος τῶν δήμων τοῦ Γυθείου, καὶ τῆς ὅλης Πελοποννήσου.

Ἡ ὁροθεσία, ἥτοι ἡ καταγραφὴ τῶν ὁρίων φυσικῶν ἢ πολιτικῶν τοῦ περιγραφομένου τόπου, πρέπει νὰ σημειῶται ἐπὶ πάντων τῶν μερῶν τοῦ ὀρίζοντος.

Εἰς τὴν ἔκτασιν δὲ τοῦ περιγραφομένου τόπου ὁ τοπογράφων ὀρίζει τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ εἰς τετραγωνικὰ μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, στρέμματα, ἢ τούτου μὴ δυνατοῦ ὄντος, ὀριστέαι αἱ διαστάσεις αὐτοῦ κατὰ πλάτος καὶ μήκος εἰς μέτρα, χιλιόμετρα, μίλια, βήματα ἢ ὥρας πεζοῦ ¹⁾, ἢ καὶ ἱππέως. Δύναται δὲ νὰ μνημονευθῇ καὶ ἡ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἡ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἀπόστασις, ἢ τὸ μεῖζον πλάτος καὶ μεῖζον μήκος, ἢ καὶ τὸ ἔλαττον σχετικῶς πρὸς τὴν φοράν, ἣν ἔχει εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐν γένει τῆς χώρας περιλαμβάνει τὴν μορφήν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ ἐδάφους. — Χώρα ὀρεινὴ, πεδινὴ, τραχεῖα, ἀγρία, ἀμμώδης, κατάδρυμος, ἀνώμαλος, ὀμαλή, δασώδης, γυμνή, ὑψηλὴ, χθαμαλὴ, κοίλη, λυπρά, εὐφορος, ἄγονος, πολύυδρος, ἀλιτενής, εὐγέωργος, εὐβοτος, εὐδενδρος, σύνδενδρος, ψυχρά, νιφοδόλος, σηραγγώδης.

1) Κατὰ μέσον ὄρον ὁ πεζὸς διανύει 4,500 μέτρα ἢ $4\frac{1}{2}$ χιλιόμετρα καθ' ὥραν.

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφή.

Μετὰ τὴν προεισαγωγικὴν περιγραφὴν ἔπεται ἡ ἰδίως φυσικὴ περιγραφή, ἥτις διαιρεῖται κατὰ τὴν φυσικὴν διαίρεσιν τῆς γῆϊνου ἐπιφανείας καὶ τὰς ὑποδιαίρεσεις αὐτῆς.

Ἡ γῆϊνος ἐπιφάνεια σύγκειται ἐκ ξηρᾶς καὶ ἐξ ὕδατος.

§ 1. Περιγραφή ξηρᾶς.

Ἡ ξηρὰ πανταχοῦ ἀποτελεῖται ὑπὸ ἐξοχῶν καὶ ἐσοχῶν, ἢ ὑπὸ ὄρέων καὶ πεδίων. Διὸ καὶ ἡ τοπογραφικὴ περιγραφή περιλαμβάνει τὴν ὄρεογραφίαν καὶ πεδιογραφίαν.

Ἡ ὄρεογραφία καὶ πεδιογραφία δύνανται ν' ἀποτελέσωσιν ὅμοῦ, ἢ καὶ κατὰ μέρος, εἰδικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ τοπογραφουμένου ὡς πρὸς τοῦτο τόπου. Ἀμφότερα τὰ τμήματα ταῦτα τῆς τοπογραφίας πρέπει νὰ ἐκτίθωνται λεπτομερῶς καὶ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας· διότι ἡ ὄρεινὴ ἢ πεδινὴ μορφή τῶν τόπων ἀσκεῖ μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν προϊόντων αὐτῶν, τοῦ ἥθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων, τοῦ βίου, καὶ καθόλου εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ ἐγγχωρίου πολιτισμοῦ. Πλὴν δὲ τούτων αὐξάνει ἢ μειοῖ καὶ τὴν στρατηγηματικὴν ἀξίαν τῆς χώρας.

α') Ὀρεογραφία.

Ἡ ὄρεογραφία ὑποκείμενον ἔχει τὴν περιγραφὴν τῶν ὄρέων, βουνῶν, λόφων, λοφίσκων, μαστῶν, πάγων, γηλόφων ἢ γεωλόφων.

Ὅρη λέγονται τὰ ἔχοντα ὕψος 6,000 — 10,000 ποδῶν. Βουνοὶ τὰ μὴ ὑπερβαίνοντα τοὺς 2,000 πόδ. ὄρη. Λόφοι τὰ μικρότερα τούτων, μέχρι 300 ποδῶν. Μαστοὶ μεμονωμένα ὑψώματα, ἡμισφαιρικὴν ἔχοντα κορυφήν. Πάγοι λόφοι με-

μονωμένοι βραχώδεις καὶ ἀνώμαλοι. Γήλοφοι ὑψώματα ἐκ χώματος.

Ἡ περιγραφὴ τῶν ὁρέων περιλαμβάνει τὰς μερικὰς περιγραφὰς τῶν μερῶν αὐτῶν, καὶ δὴ περιγραπτέα:

Ἡ κορυφὴ ὡς πρὸς τὴν μορφήν αὐτῆς, εἴαν εἶνε αἰχμή, ὁδοὺς, κέρας, βελόνη, πρίων, τράπεζα· ἢ εἴαν σχηματίζῃ κορυφογραμμὴν, ὃ ἐστὶ συνεχῆ γραμμὴν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, ἢ ῥάχιν ἢ ὄφρυν ὅταν σχηματίζῃ κυματισμοὺς καὶ καμπυλώματα ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης γραμμῆς, εἰς ἣν συμπίπτουσιν αἱ ἐκατέρωθεν πλευραί, καὶ γίνεται ὁ διαχωρισμὸς τῶν ὑδάτων.

Τὰ πλευρά. Ἐπὶ τούτων ὁ τοπογραφῶν ἔχει νὰ ἐξετάσῃ τὸν σχηματισμὸν. Πλευρὰ ὁμαλά, ἀπόκρημνα, ἀπότομα, ὄρθια. Πλευρὰ κατὰ αἰμασιᾶς ἢ κατὰ βαθμίδας. Ἐπὶ τῶν αἰμασιῶν περιγραπτέοι καὶ οἱ κλισμοί, δηλ. οἱ μεταξὺ τῶν δύο ἐπιπέδων τῶν αἰμασιῶν χῶροι· οἱ παραστημοί, δηλ. ἡ ἄνω ἐξέχουσα γωνία τῆς αἰμασιᾶς, καὶ οἱ παραγλυμοί ¹⁾, ἡ κάτω εἰσέχουσα γωνία. Ἐν ταῖς νήσοις εἰς τοὺς παραγλυμοὺς φυτεύονται συνήθως αἱ ἄμπελοι.

Οἱ πρόποδες καὶ ὑπώρειαι, ἐφ' ὧν παρατηρητέα ὁ σχηματισμὸς ὁ βραχώδης ἢ μὴ, ἡ ἔνωσις τῶν πρὸς τὴν πεδιάδα, ἢ ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν ὁμαλὴ ἢ ἀπότομος καταφορὰ, ἡ ἐπικαλύπτουσα τοὺς πρόποδας φυτικὴ γῆ, ἢ χάλικες κτλ.

Αἱ σειραὶ αὐτῶν ἢ δειράδες, τὰ συμπλέγματα, οἱ κόμβοι, οἱ πρόβουντοι, οἱ μεσόβουντοι, αἱ ἀποσχίδες. Τὰ ὄρη τὰ ἔχοντα ἐκατέρωθεν πολλὰς ἀποσχίδας κλητέα σκολοπενδρώδη. Ἐπὶ τούτων ἐξεταστέα ἡ φορὰ πρὸς τὸν ὀρίζοντα π. χ. τὸ ὄρος Γ φέρεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον· ἡ ἔκτασις αὐτῶν, ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ τερματισμὸς· ὁ τερματισμὸς περιλαμβάνει καὶ τὴν περιγραφὴν τῶν ἀκρωτηρίων, καὶ τῶν παραλιῶν, ὅταν τὸ ὄρος τερματίζεται πρὸς τὴν θάλασσαν (Παραλῖαι ῥαχιώδεις, ὄρθιαι, ἀπότομοι, σπηλαιώδεις). Ὅταν δύο ἀκρωτήρια προσκλίνοντα περικλείουσι λιμένα ἢ κόλπον, περιγραπτέα ἡ δρε-

1) Τοπογραφικοὶ ὄροι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς νησιώταις τῶν Κυκλάδων.

πανοειδής ἐπιστροφή αὐτῶν, καὶ ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ κυρτοῦ. Σημειωτέος ὡσαύτως ὁ σύνδεσμος τῶν ὀρέων πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸ ὅλον ὀρεογραφικὸν σύστημα τῆς χώρας, καὶ ἡ ἐκ τοῦ κόμβου, ὃ ἐστὶν ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου αὐτῶν διακλάδωσις. Ἐξεταστέοι ὡσαύτως καὶ οἱ πρόβουντοι δῆλ. τὰ πρὸ τῶν ὀρέων κείμενα ὑψώματα καὶ οἱ μεσόβουντοι, δῆλ. τὰ ὑψώματα, τὰ μεταξὺ ὀρέων καὶ προβούνων κείμενα· διότι ἐπὶ τούτων συνήθως ὑπάρχει φυτική γῆ καὶ γίνεται καλλιέργεια.

Τὰ μεταξὺ τῶν δειράδων κενὰ διαστήματα, οἷον στενά, κλεισώρειαι, πύλαι, δίοδοι (δερβένια τουρκ.), οὕτω καλουμένων τῶν ἀποτόμων στενωπῶν δειράδος, δι' ὧν σχηματίζονται δίοδοι. Ὡσαύτως αἱ καμπαὶ αἱ διαχωρίζουσαι δύο κορυφὰς τοῦ αὐτοῦ ὄρους· διὰ τῶν καμπῶν τούτων, αἵτινες καλοῦνται κοινῶς *διάσελα* ἢ *διαπόρια* (cols), ἑλληνικώτερον δ' ἴσως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ταύτας *ὑπερβολὴν ὄρους*, γίνεται συνήθως ἡ διάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον πλευρὸν τοῦ ὄρους. Συνήθως ἐκατέρωθεν τῆς ὑπερβολῆς ἄρχονται ἐκ τῶν ὑπωρειῶν κοιλάδες ἢ αὐλῶνες.

Τὰ ἐπὶ τῶν ὀρέων *κοιλώματα* ἢ *ἐπίπεδα*, οἷον *χαράδραι*, *ἀγκῶνες*, *ρεύματα*, *συνάγκειαι*, ἢ *μισγάκειαι*, *φάραγγες*, *βάραθρα*, *σχισμοὶ* ἢ *ῥωχμοί*, *σπήλαια*, *ἄντρα*, *ὀροπέδια*. Τὰ τελευταῖα ἐν Κρήτῃ καλοῦσιν *ὀμαλούς*.

Τὸ ὕψος τῶν ὀρέων, ὅπερ εἶνε ἀπόλυτον καὶ σχετικόν. Ἀπόλυτον ὅταν μετρηται ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· σχετικὸν δὲ ὅταν μετρηται ἐκ τῶν ὑπωρειῶν. Δύναται δὲ νὰ σημειωθῇ καὶ εἰς ὥρας ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν μέχρι τῆς κορυφῆς.

Ἡ *ἀνάβασις* (ἀνάβασις ὄρους ὀμαλή, ἀνωφερής, ἀπότομος, ὀρθία, κινδυνώδης). Ἐπὶ ταύτης σημειωτέαι αἱ εἰς τὴν κορυφὴν φέρουσαι ἀτραποὶ καὶ ὁδοί, καὶ αὐταὶ αἱ κοινῶς λεγόμεναι *γιδόστραται*. Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους σκηνογραφικὴ θέα, μετὰ σημειώσεως ἀκριβοῦς μέχρι ποῦ διήκει ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ, καὶ τί δύναται νὰ κατοπτρεύσῃ τις διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν ἢ τηλεσκοπίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς.

Ἡ ὅλη τέλος κατάστασις αὐτοῦ. Ὅρος *κατάφυτον* δασῶ-

δες, συνηρεφές, φαλακρόν, γυμνόν, πετρῶδες, μαλακόν. Ὅποια ἡ ἐπιπολῆς γῆ. Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ ὡς ἡφαιστείου.

Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων ἀνάγκη νὰ σημειῶται ἐὰν εἶνε διαρκῶς χιονοσκεπῇ, ἢ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, καὶ τίνα, καὶ μέχρι τίνος μηνός. Ὡσαύτως μέχρι τίνος σημείου ἀπὸ τῆς κορυφῆς καταβαίνει ἡ χιὼν συνήθως. Μέχρι τίνος ὡσαύτως σημείου ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν ἀναβαίνει ἡ βλάστησις. Τίνα τὰ μετεωρολογικὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους φαινόμενα, καὶ τί δεικνύουσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ὑπωρειῶν ἢ τῶν πεδιάδων. Τέλος πρέπει νὰ ἐκτίθῃται ἡ γεωλογικὴ καὶ ἡ ὀρυκτολογικὴ κατάστασις τοῦ ὄρους, ἐὰν ὁ τοπογραφῶν ἔχει τὰς πρὸς τοῦτο γνώσεις.

β') Πεδιογραφία.

Ἡ πεδιογραφία περιλαμβάνει τὴν περιγραφὴν τῶν πεδιάδων, κοιλάδων, αὐλώνων, ναπῶν, χοανῶν, στεππῶν.

Πεδιάς λέγεται ἑκτασις μεγάλη ἐδάφους, οὔτινος ἢ ἐπιφάνεια εἶνε ἡνωμένη καὶ ὁπωσοῦν εὐθεΐα, ἐλαφροὺς σχηματίζουσα κυματισμούς. Αἱ πεδιάδες ἔχουσι πάντοτε μικρὰν κλίσιν, ἄλλως ἤθελον μεταβληθῇ εἰς ἑλῆ. Κοιλὰς λέγεται ἑκτασις μικρὰ ἐδάφους μεταξὺ ὄρεων ἢ ἄλλων ὑψωμάτων κεκλεισμένη, διαφορῶν κλίσεως καὶ σχήματος ἐπιμήκους καὶ παράλληλος πρὸς τὰς ἐκατέρωθεν περιχλειούσας αὐτὴν ὀροσειράς. Αὐλὼν μικρὰ κοιλάς. Νάπη ὀρυμώδης κοιλάς. Χοάνη (cirque) βαθὺ ἐπίπεδον μέρος, πάντοθεν περικεκλεισμένον ὑπὸ ἀποτόμων ὑψωμάτων. Στέππη πεδιάς ἀκαλλιέργητος, ἄδενδρος ἐντελῶς, καὶ ποώδης.

Ὑπὸ τοπογραφικὴν καθαρῶς ἔποψιν αἱ κοιλάδες διακρίνονται εἰς ὑψηλὰς καὶ χθαμαλὰς. Εἰς ἀπλὰς κοιλάδας, τὰς συγκειμένας ἐξ ἑνὸς τμήματος, καὶ εἰς συνθέτους, τὰς διηρημένας εἰς πολλὰ τμήματα καὶ ὑδατολεκάνας διὰ περιστροφῶν ὄρεων, διὰ παρενθέσεως μεσοβούνων, ἢ τὰς σχηματίζουσας διάφορα ἐπίπεδα, διαχωριζόμενα δι' ὄρεινῶν καὶ ἀποτόμων πετρωμάτων, ὅτε ἡ κοιλάς διαιρεῖται εἰς ἄνω, μέσην, καὶ κάτω. Εἰς κοιλάδας πολυσυνθέτους, τὰς συγκειμένας ἐκ

πολλῶν κοιλάδων συμπεπλεγμένων· ἐν ταύταις διακρίνεται ἡ κυρία κοιλὰς τῶν δευτερευουσῶν, αἵτινες εἶνε κλάδοι τῆς πρώτης. Παρακοιλάδες λέγονται αἱ κοιλάδες αἱ καταλήγουσαι εἰς τὴν κυρίαν κοιλάδα.

Ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν σχετικῶς πρὸς τὰ ὄρη αἱ κοιλάδες κεῖνται ἢ κατὰ μῆκος τῆς δειράδος, ἢ καθέτως ἐπ' αὐτῆς, ἢ ἐγκαρσίως, ἢ ἀκτινοειδῶς ὅταν εἶνε πολλαί.

Πλευρὰ τῆς κοιλάδος λέγονται αἱ ἐκατέρωθεν αὐτῆς κατωφέρειαί τῶν ὀρέων, μυχὸς ἢ ἀρχὴ αὐτῆς, στόμιον δὲ τὸ μέρος, δι' οὗ ἀναστομοῦται εἰς τὴν πεδιάδα. Μεταξὺ τοῦ μυχοῦ καὶ τοῦ στομίου κεῖται ἅπαν τὸ μῆκος τῆς κοιλάδος.

Ἐπὶ τῶν πεδίων ἐν γένει ἐξετάστέα τὰ ὄρια, ἡ θέσις, τὰ παρόχθια τοῦ διαρρέοντος αὐτὰ ποταμοῦ καὶ ἡ κοίτη αὐτοῦ, ἡ λεκάνη τῆς ἀπορροῆς, ἡ ὁ ὄχετος τῆς ἀπορροῆς (bassin de réception), ἥτις εἶνε ἡ λεκάνη ἐκείνη, ἡ κειμένη ἐν ἀρχῇ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, ἐξ ἧς κυρίως ἄρχεται ῥέων ὁ ποταμός. Ἐξετάστέον ὡσαύτως τὸ ὕψος τῶν πεδίων (πεδιάς ὑψηλῇ, βαθεῖα, ταπεινῇ, κοίλῃ), ὁ μυχὸς ἢ ὁ λαιμὸς αὐτῶν, ὅστις κεῖται εἰς τὸ ἀνώτατον ἄκρον, ὅπου συνήθως πηγάζει ὕδωρ, καὶ ὅπου τὰ πεδία στενοῦνται, τὸ τέρμα αὐτῶν, ὃ ἐστὶ τὸ πλατὺ καὶ ἀνεστομωμένον μέρος τοῦ πεδίου. Τὸ στόμιον ἢ αἱ ἐκβολαί, δι' ὧν μικραὶ κοιλάδες ἢ δευτερεύουσαι ἐνοῦνται πρὸς μεγάλας πεδιάδας. Τὸ ἔδαφος, ὡς πρὸς τὴν ποιότητα αὐτοῦ, καὶ εὐφορίαν ἢ ἑτέρα χαρακτηριστικά, οἷον ἐὰν εἶνε εὐένδοτον, μαλακόν.

Αἱ πεδιάδες καὶ κοιλάδες δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ὡς ὑδατολεκάναι, ὧν ὄριον εἶνε ἡ ἐπὶ τῶν πέριξ ὀρέων γραμμὴ τῆς διαχωρίσεως τῶν ὑδάτων. Αἱ ὑδατολεκάναι εἶνε κεκλεισμέναι καὶ ἀνοικταί.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ ἔρευνα τῶν βαράθρων, καταβοθρῶν, ἢ κοινῶς χωνευτρῶν, ἐνθα καταρρέουσι, διεξαγωγὴν λαμβάνοντα πολλάκις ὕδατα ποταμῶν καὶ λιμνῶν.

§ 2 Ὑδατογραφία.

Ἡ ὑδατογραφία τῶν χωρῶν ἀποτελεῖ ἐν τῶν σημαντικῶν

μερῶν μετὰ τῆς ὁρεογραφίας τῶν τοπογραφικῶν ἐρευνῶν. Τὰ ὕδατα ἐν γένει εἶνε ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς εὐφορίας, τοῦ πλούτου, τῆς συγκοινωνίας, τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐκραοῦς κλίματος, τῆς καλλονῆς καὶ ἀπολαυστικότητος τῆς γῶρας, καὶ μυρίων ἄλλων ἀγαθῶν ἐν παντὶ τόπῳ· εἶνε δὲ πολλάκις καὶ πηγὴ ἀφορίας, νόσων καὶ καταστροφῶν, ὡς ἐκ τῶν πλημμυρῶν, τῶν σχηματιζομένων τελμάτων κτλ. Διὰ τοῦτο ἡ ὕδατογραφία πρέπει νὰ ἐκτίθεται μετ' ἀκριβείας καὶ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν παρατηρήσεων.

Ἐν τῇ ὕδατογραφίᾳ διακρίνομεν α') τὰς θαλάσσας, β') τὰ ρέοντα ὕδατα, γ') τὰ στάσιμα.

α') Θάλασσαι.

Ἐν τῇ τοπογραφίᾳ ἐξετάζονται μικρὰ τμήματα θαλάσσης, καθόσον χρησιμεύουσιν ὡς ὅρια ξηρᾶς ἢ ὁδοὶ συγκοινωνίας, ἢ τόποι ἀσκήσεως ναυτιλίας καὶ ἀλιείας.

Ἐν πρώτοις ὀριστέα ἡ ἔκθεσις τῆς περιγραφομένης θαλάσσης, τὸ βάθος, ὁ βυθὸς καὶ τὸ εἶδος τούτου, τὸ χρῶμα ἡ καθαρότης τοῦ ὕδατος, ἡ διαφάνεια, ἡ γεῦσις, ἡ μέση θερμοκρασία, αἱ κινήσεις τῆς θαλάσσης (παλίρροιαι, καὶ ἁμπώτιδες, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι), τὰ ρεύματα (διεϋθυνσις αὐτῶν καὶ αἵτια, ταχύτης καὶ δύναμις, χρόνος καθ' ὃν συμβαίνουσι καὶ διάρκεια), αἱ δῖραι καὶ ροώδεις ἑλιγγες, τὸ σύννηθες ὕψος τῶν κυμάτων, ἡ εὐπλοία καὶ δύσπλοία τῆς θαλάσσης.

Ἐνταῦθα ὑπάγεται καὶ ἡ περιγραφή τῶν ἐπιθαλασσιδίων τόπων, καίτοι ἀναφέρονται εἰς ξηρὰν· τῶν ἀκτῶν, αἰγιαλῶν, ἡϊόνων, χοιράδων, σπιλάδων, σκοπέλων, πλαταμώνων, ἐρμάτων κρυφίων, τεργῶν, λισσάδων, σύρτεων ἁμμων, θινῶν. (Ἐπὶ τῶν θινῶν καὶ ἁμμων ἐρευνητέα ἡ ἔκτασις καὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπ' αὐτὰς γῆς, ὡς καὶ τῶν αἰγιαλιτίδων ψηφίδων).

Ὡσαύτως τῶν πορθμῶν καὶ ἰσθμῶν, ἐφ' ὧν σημειωτέον τὸ μῆκος καὶ πλάτος (Ἐπὶ τῶν ἰσθμῶν τὸ στενώτερον μέρος λέγεται δίοικος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις). Ἐξεταστέα ἐπὶ τῶν πορθ-

μῶν τὰ συμβαίνοντα θαλάσσια φαινόμενα, καὶ ἡ χρησιμότης ὡς θαλασσίων ὁδῶν. Τῶν ἀκρωτηρίων, τῶν αὐχένων τούτων, τῶν τετραγῶδων τῆς θαλάσσης ἀναχύσεων. Ὅσάκις τὰ ἀκρωτήρια χερσονησίζουσι περιγραπτέα ἀκριβέστερον.

Τὰ ἀκρωτήρια ἢ αἱ ἄκραι εἰς τὰ ὅποια συνήθως τερματίζονται τὰ ὄρη, ἅτινα εἶνε κύρια σημεῖα τῆς μορφῆς χώρας περιρρύτου, δύνανται νὰ περιγραφῶσι καὶ ἐν τῇ ὄρεογραφίᾳ ἢ πεδιογραφίᾳ· ἐν τῇ τελευταίᾳ μόνον ὅταν τὰ ἀκρωτήρια εἶνε γλῶσσαι γῆς ἀλιτενεῖς. Ταῦτα πάντα ὁμῶς μένουσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ γράφοντος.

Κυρίως ὁμῶς ἐν τῷ τμήματι τούτῳ σπουδαιότητα ἔχει ἡ περιγραφή τῶν ἐπιθαλασσιῶν μερῶν, τῶν ἐπιτηδείων εἰς προσορμήσεις πλοίων, τοιαῦτα εἶνε κόλποι, κολπίσκοι, λιμένες, ὅρμοι, ὁρμίσκοι ἢ μαρδράκια, ἢ καὶ ἄλλως αὐλάκια, γαύλοχοι, ἀγκυροβόλια, χηλαὶ αἰγιαλίτιδες, ὕφορμοι διότι ταῦτα δύνανται νὰ εἶνε ἐπίνεια μεσογείων πόλεων, καὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ὁρμητήρια καὶ καταγωγὰ πλοίων. Ἐπὶ τούτων καὶ ἰδίως ἐπὶ λιμένων περιγραπτέα τὸ στόμιον, τὸ βάθος καὶ ὁ μυχός, ἡ κρηπίς, τὸ μέγεθος. Σημειωτέον πρὸς τούτοις τὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ὃ εἶνε ἀναπεπταμένοι, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἄνεμοι, ὑφ' ὧν προσβάλλονται, καὶ ἐν σκέπη τίνων εὐρίσκονται. Ἐπὶ τῶν κόλπων σημειωτέα ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀκρωτηρίου εἰς τὸ ἕτερον, ἡ διάρμα καλουμένη, ἢ περαία, πέρασμα, καὶ ἡ ἀπόστασις διὰ περικολπίσματος. Σημειωτέα ὡσαύτως τὰ μέρη ἐν οἷς οἱ κόλποι διατείνονται καὶ ἐν οἷς στεροῦνται.

6') Ῥέοντα ὕδατα.

Τὰ ῤέοντα ὕδατα εἶνε πηγαί, καὶ ποταμοί.

1) Αἱ πηγαὶ κατὰ τὴν ποσότητα τοῦ ἐκρέοντος ὕδατος καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναβλύσεως εἶνε διαφόρων εἰδῶν, πηγαί, κρήναι, κεφαλόβρυσα, ἢ κεφαλάρια, κρουνοί, ροτίδες ἀπλαῖ, μονομάτια. Ἡ περιγραφή τούτων περιλαμβάνει τὸ ὄνομα, καὶ τὴν θέσιν, τὸ ὕψος ἐν ᾧ κεῖνται, τὴν ποσότητα τοῦ ὕδατος, τὴν θερμοκρασίαν τὰς ιδιότητας (πόσιμον, ἐλα-

φρόν, βαρύ, μεταλλικόν, ίαματικόν, άλμυρόν, ύφάλμυρον, σιδηροῦχον, θειοῦχον, κτλ.), τὴν διάρκειαν τῆς ῥοῆς, τὸν τρόπον καὶ τὴν χρησιμότητα. Πηγαὶ ἀέναοι, περιοδικαὶ ἢ διαλείπουσαι, χρόνος διαλείψεως, πηγαὶ ἐκλείψασαι, ἀναπηδητικάι. Ἐπὶ πηγῶν γάφθας, ἐξεταστέα καὶ ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἀξία.

Ἰδιάζουσιν ἐξέτασιν ἐπιβάλλουσιν αἱ ίαματικαὶ πηγαί. Ἐπὶ τούτων ἐρευνητέα τὰ χημικὰ συστατικά τοῦ ὕδατος, ὁ χρόνος καθ' ὃν γίνεται χρῆσις τῶν ὑδάτων πρὸς πόσιν ἢ λουσίαν ἢ εἰσπνοὴν τῶν ἀτμῶν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν. Περιγραφή τῶν θεραπευτηρίων καὶ τῶν λουτρῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Νοσήματα θεραπευόμενα. Τρόποι μεταβάσεως. Ταῦτα πάντα οἱ μὴ ἔχοντες εἰδικὰς γνώσεις χημικὰς καὶ ιατρικὰς, δύνανται νὰ μάθωσι παρὰ τῶν ἐν τοῖς λουτροῖς ὑπαρχόντων ιατρῶν.

Ἡ περὶ τῶν πηγῶν ἐξέτασις πρέπει νὰ συνδέεται καὶ μετὰ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρέων, τοῦ κλίματος, τῶν ἡφαιστειῶν φαινομένων, τῶν βροχῶν, χιόνων κτλ. τῶν τόπων, ἐν οἷς αἱ πηγαί.

2) Οἱ ποταμοὶ εἶνε κυρίως ποταμοί, ποτάμια, ῥυάκες, χιογορρύακες, ἢ χιογοπόταμα καὶ ρεύματα. Ἐνταῦθα ἀνάγονται καὶ οἱ ὀχετοί, αἱ διώρυγες, τὰ ὑπόγεια ρεῖθρα.

Ἐπὶ τούτων ἡ περιγραφή περιλαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν (παραποτάμια, χεῖμαρροι) τὰς πηγὰς, τὰς ἐκβολὰς ἢ στόμια, ἢ στόματα, τὸ σχῆμα τῶν ἐκβολῶν (Δέλτα), καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν κυρίων σημείων τοῦ ποταμοῦ, καὶ δὴ τῶν πηγῶν καὶ ἐκβολῶν, αἵτινες, ὅσας εἶνε λιμνώδεις, ἐξεταστέαι εἰδικώτερον. Καὶ τῶν τυφλῶν στομάτων τῶν ποταμῶν ἀναγκαία καὶ οὐσιώδης εἶνε εἰδικὴ περιγραφή. Ἀκριβῶς ὀριστέα καὶ τὰ σημεία, εἰς ἃ ἐμβάλλουσιν εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τὰ παραποτάμια.

Κοίτη ποταμῶν. Βάθος, πλάτος αὐτῆς κατὰ τόπους, μήκος ὅλικόν. Ὅχθαι ἢ ἀνδῆρα. Περιγραφή ἀριστερᾶς καὶ δεξιᾶς ὀχθῆς (δεξιὰ λέγεται ἡ κειμένη ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀρώντος πρὸς τὰς ἐκβολὰς, ἀριστερὰ ἡ ἀντίθετος). Διεύθυνσις τῆς κοί-

της. Συμβολαί ἐκ δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν. Γωνίαι συμβολῶν καὶ φαινόμενα ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν ὑδάτων.

Περιγραφή τῆς ἀνω ροῆς τοῦ ποταμοῦ, ἥτις συνήθως εἶνε ἢ παρὰ τὰς πηγάς, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μείζων κλίσις τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, ἥτις λέγεται πτώσις, τῆς μέσης ροῆς, τῆς διὰ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους, μεσοβούνων, καὶ πρόβούνων γινομένης, καὶ τῆς κατωτάτης ροῆς, τῆς διὰ τῆς πεδιάδος.

Ἀναβάσεις τῶν ποταμῶν· χρόνος τῆς ἀναβάσεως αὐτῶν. Κατώτατον ὕψος τῶν ὑδάτων (étiage) τοῦ ποταμοῦ, ὅ ἐστι τὸ ὕψος κάτω τοῦ ὁποίου δὲν καταβαίνει τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ ὁποῖον χρησιμεύει ὡς 0 τοῦ μέτρου τῆς ἀναβάσεως.

Ἡ πρὸς τὸν ὀρίζοντα κλίσις τοῦ ποταμοῦ, διάφορος οὔσα ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν. Ἐλιγμοὶ καὶ καμπαί.

Βραχίστες τοῦ ποταμοῦ, τὰ σχηματιζόμενα ἐκ τούτων νησίδαι. Καταρράκται ἢ πτώσεις τῶν ὑδάτων· ὕψος αὐτῶν φαινόμενα ἐκ τῆς πτώσεως.

Ταχύτης καὶ δύναμις τῆς ροῆς. Ποσότης ὕδατος. Δίναι.

Περιγραφή τοῦ ὕδατος, χρῶμα, θερμοκρασία, συστατικά, διαφάνεια, γεῦσις.

Πλημμυραι· χρόνος καθ' ὃν συνήθως συμβαίνουν· σημεῖα τῶν μερῶν ἐξ ὧν ἄρχονται· ἐκτάσεις καλυπτόμεναι ὑπὸ τούτων. Ὅποίου εἶδους ἰλὺν καταφέρουσιν. Ἐπιχωματώσεις καὶ προσχώσεις ἐκ τῶν πλημμυρῶν. Ἄμμος, ψηφίδες. Προχώματα, καὶ διώρυγες, καὶ ὅχετοὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν πλημμυρῶν ζημιῶν.

Ἐπὶ τῶν διαβατῶν ποταμῶν ὑπόδειξις τῶν πόρων ἢ τῆς διαβάσεως διὰ τῶν ῥηχῶν. Ἐπὶ πλωτῶν ἢ ναυσιπόρων ἢ ἀπλῶς σχεδιαφόρων, περιγραφή τοῦ εἶδους τῶν πλοίων, σχεδίων καὶ πορθμείων, καὶ σημειώσεις τῶν ἐπικινδύνων μερῶν τῆς διαβάσεως. Ἐπὶ τῶν χειμαρρῶδων ποταμίων σημειωτέος ὁ χρόνος τῆς ἀποξηράνσεως τῆς κοίτης.

Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ποταμῶν γίνεται χρῆσις δύο ὄρων, πρὸς ἀνάρρουν καὶ πρὸς κατάρρουν (en amont καὶ en aval). Θέσις τις παραποτάμιος κεῖται πρὸς ἀνάρρουν, ὅταν εὐρίσκηται πρὸς τὴν πηγὴν, πρὸς κατάρρουν ὅταν κῆται πρὸς τὰς ἐκβολάς, σχετικῶς πρὸς σταθερὸν σημεῖον παρόχθιον, π. χ. τὸ

(δεῖνα) παρόχθιον χωρίον κεῖται πρὸς ἀνάρρουν τῆς γεφύρας (δεῖνα). Ἄλλος ὅρος εἶνε ἡ ἐπικράτεια τοῦ ποταμοῦ, οὕτω καλουμένης τῆς περιοχῆς, ἣν κατέχει ποταμός ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ καὶ παραποταμίων. Ἡ ἐπικράτεια ποταμοῦ δύναται ν' ἀποτελέσῃ θέμα εἰδικῆς πραγματείας. Ἐπὶ παραδείγμ. Τοπογραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπικρατείας τοῦ Εὐρώτα, Πηνειοῦ, Ἀλφειοῦ κτλ. — Ἡ ἐξέτασις δὲ τῆς ἐπικρατείας ποταμοῦ συνδέεται ἀναποσπástως καὶ πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν περὶ αὐτὸν ὁρέων, τοῦ κλίματος, τῶν βροχῶν, χιόνων κτλ.

γ') Ὑδατα στάσιμα.

Στάσιμα ὕδατα εἶνε

1) αἱ λίμναι, αἱ λιμνοθάλασσαι, αἱ φυσικαὶ δεξαμεναὶ (réservoirs), τὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Ἐπὶ τούτων ἐξεταστέα ἡ θέσις, ἡ μακρόθεν θέα, τὸ σχῆμα, τὰ ὅρια, τὸ μῆκος, τὸ πλάτος, τὸ βάθος, ἡ περιφέρεια, ἡ ἐπιφάνεια, ἡ κατάστασις τοῦ βυθοῦ. Τίνας ἰχθύς τρέφουσι, καὶ ὅποια ὑδρόβια πτηνὰ ἢ ἕτερα ζῷα. Τρόποι ἀλιείας καὶ θήρας. Πόθεν γεννᾶται ἡ λίμνη (ἀπόρρυσις λίμνης), ποῦ ἐκρέει (ἐπίρρυσις λίμνης). Πόση ἔκτασις ξηραίνεται τὸ θέρος τῶν παραλιμνίων μερῶν, πόση τὸν χειμῶνα κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

2) Τὰ φρέατα τεχνητὰ ἢ φυσικά. Περιγραφή ὕδατος κατὰ τὰ ἀνωτέρω. Βάθος αὐτῶν. Τρόποι ἀντλήσεως ὕδατος.

3) Τὰ ἔλη, τὰ τέλματα ἢ βάλτοι ἢ λιβάδια, τὰ τεράγη, τὰ ἀλίπεδα, αἱ ἀλυκαί, οἱ βοῦρκοι. Ἐπὶ τούτων περιγραφτέα ἡ ἔκτασις, ἡ ποιότης τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ βυθοῦ, τὰ ὑδρόβια φυτὰ καὶ ζῷα, τὰ τίφη (tourbières) ἐὰν ὑπάρχωσι, τὰς βοσκὰς ἐπὶ τῶν λιθαδίων. Ἀριθμὸς ζῶων δυναμένων νὰ τραφῶσι καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον. Ἰατρικαὶ παρατηρήσεις. Κατάστασις τοῦ ἐδάφους τῶν ἐλῶν κατὰ τὸ θέρος.

Ὡς πρὸς τὰς ἀλυκάς, πλὴν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, πρέπει νὰ γίνηται καὶ περιγραφή τοῦ τρόπου τῆς τεχνητῆς παραγωγῆς τοῦ ἁλατος, τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς, τῆς

διαρκείας, τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς, τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργατῶν, ὑπαλλήλων. Ἀλοπήγια αὐτοφυῆ.

4) Ὑπόγεια ὕδατα. Ἡ ἔρευνα τῶν ὑπογείων ὑδάτων, ὅπου ταῦτα εἶνε γνωστὰ ἐκ διαφόρων ἔργων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ τοπογραφοῦντος· διότι ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν πολλαχῶς εἶνε ὠφέλιμος εἰς τοὺς κατοίκους.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν προηγουμένων θεμάτων τῆς φυσικῆς γεωγραφίας, ἔπεται ἡ ἐξέτασις τῶν τόπων ὡς πρὸς τὸ γεωγραφικὸν καὶ φυσικὸν αὐτῶν κλίμα. Ἵνα αἱ κλιματολογικαὶ παρατηρήσεις εἶνε ἀκριβεῖς πρέπει νὰ παριστῶσι τὸ πόρισμα μακροχρονίων διαρκῶν τοπικῶν παρατηρήσεων· βραχεῖα δὲ διαμονὴ καθ' ὠρισμένην ὥραν τοῦ ἔτους δὲν εἶνε ἀρκούσα πρὸς τοιαύτην μελέτην. Περὶ τοιαύτης δὲ κλιματολογικῆς ἐπιστημονικῆς περιγραφῆς, πληρούσης τοὺς ὅρους ἐπιστημονικοῦ εἰδικοῦ συγγράμματος, δὲν πρόκειται ἐνταῦθα ὁ λόγος, ἀλλὰ μόνον ἐν συνόλῳ περὶ τινων θεμάτων παρὰ παντὸς δυναμένων νὰ σημειωθῶσιν.

Ὡς πρὸς τὸ κλίμα λοιπὸν ἐξεταστέα οἱ ἄνεμοι, ἡ διεύθυνσις αὐτῶν, ἡ ταχύτης καὶ ἰσχύς, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν πνέουσι, τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς ἐν οἷς γίνονται καταφοραὶ ἀνέμου πρὸς τὴν θάλασσαν (μπουρίνια) κινδυνώδεις τοῖς ἀκτοπλοοῦσι. Κανονικοὶ ἄνεμοι, περιοδικοί, ἀπόγαιοι, θαλάσσιοι, οἱ κοινῶς ἐμβάται. Ἰδιότητες τῶν ἀνέμων κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους (ψυχροί, ξηροί, ὑγροί, θερμοί), καὶ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων, καὶ ἐπὶ τῆς γεωργίας καὶ τῆς φυτείας.

Δρόσος, πάχνη, ὀμίχλη, νέφη, βροχαί, ποσὸν βροχῆς καὶ χρόνος. Ἐξάτμισις ταχεῖα ἢ μῆ. Χιών, πάγος. Κεραυνοί, ποῦ συνήθως ἐμπίπτουσι.

Θερμοκρασία μείζων καὶ ἐλάσσων. Επίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ τῶν κατοίκων. Κατάστασις τῆς πρωΐας καὶ τῆς ἑσπέρας.

Ὑψος τῶν τόπων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ ἐξέτασις ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν. Νόσοι συνήθως ἐπιπολάζουσαι, ἐνδημικαί. Αἷτια τούτων.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ κλίματος ἐρευνητέα καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς γειτνιάσεως τῶν ὀρέων, δασῶν, θαλάσσης, τελμάτων, λιμνῶν, κοιλάδων, καὶ τῶν τεχνητῶν ἔργων, ἅτινα ἐγένοντο πρὸς βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα.

Ἐπὶ τοῦ τμήματος τούτου πρέπει νὰ καταβάλληται μεγίστη προσοχή, ὅπως αἱ πηγαὶ τῶν πληροφοριῶν εἶνε ἀκριβεῖς· ἀνάγκη δ' ἐπὶ πίνακος νὰ σημειῶται τὸ εἶδος τῶν προϊόντων, τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς, καὶ ἡ ἐπὶ τόπου μέση ἀγοραία ἀξία.

Τὰ προϊόντα ἐν γένει πάσης χώρας εἶνε φυσικὰ καὶ τεχνητά. Τὰ φυσικὰ εἶνε ὀρυκτά, φυτὰ καὶ ζῷα. Τεχνητὰ δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων παραγόμενα. Ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς ὑπομνήμασι τὰ φυσικὰ προϊόντα ἐξετάζονται κυρίως ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα, ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν κατοίκων.

α') Ὀρυκτά.

Ἡ ἐξέτασις ἐν γένει τῶν ὀρυκτῶν ἀπαιτεῖ ἰδιαζούσας γνώσεις καὶ πεῖραν· οἱ κεκτημένοι δὲ ταύτας, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων θεμάτων ἐπιστημονικῶν εἵπομεν ἀνωτέρω, δὲν ἔχουσι χρεῖαν τοῦ ὁδηγοῦ τούτου πρὸς διευκόλυνσιν τῆς μελέτης αὐτῶν καὶ ἐρεύνης· αὐτὴ ἡ γνώσις τῆς ἐπιστήμης των διδάσκει αὐτοὺς τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως καὶ ἐκτίσεως. Οὐχ ἦττον οἱ τοπογραφοῦντες, οἱ ἔχοντες στοιχειώδεις γνώσεις ὀρυκτολογίας

ύνανται τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὰ ἰδίως ὀρυκτά, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰ γνωστὰ ἐν τῷ τόπῳ ἐξορυσσόμενα καὶ ἐκμεταλλευόμενα, ἢ ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κείμενα νὰ διαλάβωσιν τινα. Ἐπομένως περὶ τῶν μαρμάρων, οἰκοδομησίμων λίθων, διαφόρων γεωδῶν ἀλάτων, καυσίμων ὀρυκτῶν, θείου, γαιανθράκων, περὶ τῶν διαφόρων ἀργίλλων, τῶν χρησίμων εἰς τὴν κεραμοποιίαν ἢ ἐτέρας τέχνας· περὶ τῆς θέσεως, τῆς ἐκτάσεως, τοῦ τρόπου τῆς ἐξορύξεως, κτλ. τῆς δυσκόλου ἢ εὐκόλου μεταφορᾶς εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπεξεργασίας ἢ καταναλώσεως καὶ ἐν γένει περὶ παντός, ὅπερ ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν. Περὶ τῶν ἀπολιθωμάτων ὡσαύτως πρέπει νὰ ποιῶνται μνείαν, σημειοῦντες ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἐν ᾗ εὐρίσκονται, καὶ τὸ εἶδος.

β') Φυτά.

Ὑπὸ τὸ ἀντικείμενον τῶν φυτῶν τὰ τοπογραφικὰ ὑπομνήματα περιλαμβάνουσιν ἐν γένει τὰ προϊόντα τῶν δασῶν, τῆς γεωργίας καὶ τῆς κηπείας, καθὼς καὶ τὴν γεωργικὴν ἐν γένει κατάστασιν τοῦ τόπου. Ἐξεταστέα ἐπομένως τὰ δάση, (ὕλαι, ἱδαί), αἱ λόχμαι, οἱ σύνδενδροι τόποι, τὰ ἄλση.

Ἐπὶ τῶν δασῶν δὲ ἰδίᾳ σημειωτέα ἢ μακρόθεν θέα αὐτῶν, ἢ ἐκτασις, ἢ ἡλικία, τὸ ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἢ κλίσις, τὸ εἶδος τῶν δένδρων, ἢ κατάστασις αὐτῶν, τὰ δασικὰ προϊόντα, ὕλοτομία, τὸ σύστημα τῆς ὕλοτομίας, οἱ ὕλοτόμοι, ἢ πατρὶς αὐτῶν καὶ ὁ ἀριθμός. Ξυλεία καύσιμος, ναυπηγήσιμος, οἰκοδομήσιμος καὶ ἐργάσιμος, ἢ πρὸς τέχνας δηλ. χρήσιμος. Ποσότης καὶ ἀξία αὐτῆς, τρόποι μεταφορᾶς. Ἀνθρακοποιία· κάμινοι, χρόνος παραγωγῆς ἀνθράκων καὶ ἐξαγωγῆς· ποσότης παραγωγῆς καὶ ἀξία. Ἀνθρακεῖς· πατρὶς αὐτῶν καὶ ἀριθμός. Ῥητῖναι· ῤητινοσυλλέκται· ἀριθμός αὐτῶν καὶ πατρὶς· τρόπος συλλογῆς ῤητίνης· ποσότης, ἀξία· ἔλαια ῤητινώδη, ἀξία, τρόποι μεταφορᾶς καὶ προορισμός εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἢ ἐξωτερικόν. Φύλλα δένδρων χρήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν. Βάλανοι τρόποι συλλογῆς καὶ ἀποξήρανσις. Ἰατρικὰ βότανα. Βοσκαί· εἶδος νεμομένων ζώων. Θήρα. Ζῶα

ἄγρια ἐνδiciaιτώμενα καὶ ἡμερα, ὠφέλιμα ἢ βλαβερά. "Υπαίθρα μέρη ἢ ἔκφωτα ἐντὸς τοῦ δάσους (clairières) ἢ κοινῶς ἑαίθραι, ἑκτασις αὐτῶν, εἶδος τῶν καλυπτόντων αὐτὰ φυτῶν.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν δασῶν σημειωτέαι καὶ αἱ διατέμνουσαι αὐτὰ ἀτραποί, καὶ ἡ ἐκ τοῦ δάσους ὠφέλεια τοῦ δημοσίου, καὶ τῶν κατοίκων, καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κλίματος τοῦ τόπου.

Γεωργία. Περιγραφὴ ὑπαίθρων ἀγρῶν ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς καλλιεργείας, πεδία, ἄρουραι, φυτεῖαι, λήϊα, κῆποι, πρασιαί, παράδεισοι, λειμῶνες, δεινδροκομεῖα, λαχανόκηποι.

Ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἡ ἑκτασις, ἡ ποιότης τοῦ ἐδάφους, τὸ εἶδος τὸ καλλιεργούμενον τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἡ ὀσπρίων, ἡ ποιότης, ἡ μέση παραγωγὴ, ἡ ἀγορὰ ἐνθα συνήθως μεταφέρονται. Ἐπὶ τῶν φυτειῶν δὲ σημειωτέον, πλὴν τῶν ἄνωτέρω, τὸ εἶδος τῶν καρποφόρων δένδρων, ἡ ἡλικία αὐτῶν, ἡ περιγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς συγκομιδῆς καὶ παρασκευῆς τῶν καρπῶν πρὸ τῆς πωλήσεως, π. χ. ἐπὶ τῶν σύκων, σταφίδων, κίτρων κτλ.

Ἰδιαιτέρα μνεῖα πρέπει νὰ γίνηται τῶν ἀμπελώνων, σταφιδῶν, ἐλαιῶν, καὶ καπνῶν, τοῦ παραγομένου οἴνου, ἐλαίου, καπνοῦ, τῆς ποιότητος, ποσότητος, καὶ μέσης ἀξίας.

Ἐνταῦθα σημειωτέα καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν λιβαθίων, καὶ ἀγόνων πεδιδάδων, τῶν ἐν αὐταῖς νομῶν, τὸ ποσὸν τῶν ποιμνίων, ἅτινα δύνανται ἐν αὐταῖς νὰ διατραφῶσι, ὁ χρόνος τῆς βοσκῆς, ἡ πατρὶς τῶν ποιμένων, τὸ χρηματικὸν ποσὸν τῆς ἐνοικιάσεως.

Τὸ εἶδος τῆς καλλιεργείας, καθὼς καὶ ἡ κυριότης τῶν γαιῶν δὲν πρέπει νὰ διαφεύγῃ τὴν προσοχὴν τοῦ τοπογραφουῦντος, τὸ εἶδος τῶν λιπασμάτων, διότι ταῦτα πάντα ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς γεωργίας.

γ') Ζῶα.

Κτηνοτροφία, Θήρα, Ἀλιεία. Ἐπὶ τῶν ζώων ἐκάστου τόπου ἐξεταστέα τὸ εἶδος καὶ τὸ γένος. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προϊόντα (δέρματα, μαλλία, τρίχες, γάλα, τυρὸς,

κρέας νωπόν, ἀλίπαστον κτλ.) ἡ ἀξία τούτων, τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς, ὁ τόπος τῆς ἐπεξεργασίας. Ἐνταῦθα τακτέα ἡ μεταξουργία καὶ μελισσουργία. Ποσὸν μετάξης. Ποσὸν κυψελῶν καὶ ποιότης μέλιτος καὶ κηροῦ. Ἡ περιγραφή ὡσαύτως τῶν βουκολείων, ἵπποφορβείων ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων, καὶ τῶν ὀρνιθοτροφείων.

Ὡς πρὸς τὴν θήραν ἐξεταστέον τὴν κλάσιν τῶν ἀγρίων ζώων, τὴν τάξιν, τὰς οἰκογενείας, καὶ τὰ γένη καὶ εἶδη, εἰ δυνατόν. Ἐπὶ τῶν πτηνῶν, τὰ διαβατικὰ πτηνὰ καὶ τὸν χρόνον τῆς διαβάσεως. Ὡς πρὸς τὴν ἀλιείαν ὀριστέοι οἱ λιμναῖοι, ποτάμιοι καὶ θαλάσσιοι ἰχθῦς, τὸ γένος καὶ εἶδος αὐτῶν μετὰ τῶν κοινῶν ὀνομάτων, ὡς προφέρονται ἐπιτοπίως, ὡσαύτως τὰ ὄστρεα. Τρόποι ἀλιείας καὶ χρόνος. Ποσότης, τεχνικὴ διατήρησις τῶν τῆς θήρας καὶ ἀλιείας προϊόντων (πτηνὰ καὶ ἰχθῦς ἀλίπαστοι, καπνιστοί, ξηροί, ψοτάριχον). Εἶδη ἀλιευτικῶν πλοιαρίων καὶ ὀργάνων. Ἀριθμὸς ἀλιέων καὶ πατρίς. Περιγραφή τῶν ἰχθυοτροφείων, κοινῶς βιβαρίων, ἀξία, πρόσοδος, τρόπος ἐνοικιάσεως.

Ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ προϊόντων ἢ δι' ἀριθμῶν παράστασις τῶν ποσῶν εἶνε ἀπαραίτητος· διότι ἀόριστοι λόγοι δὲν ἔχουσι πρακτικὴν ἀξίαν, ὡς ἐπὶ παραδείγ. ὁ δεῖνα τόπος παράγει οἶνον, σῦκα, μέταξαν, ἂν δὲν ὀρίζηται καὶ ἡ ποσότης τοῦ παραγομένου προϊόντος, καὶ ἡ ἔκτασις εἰ δυνατόν τοῦ καλλιεργουμένου μέρους καὶ τὰ τοιαῦτα. Οἱ σημειούμενοι ἀριθμοὶ πρέπει νὰ ἐρμηνεύωνται, καὶ νὰ ἐκτίθωνται τὰ πορίσματα περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης παραγωγῆς καὶ καταστάσεως τῆς γεωργίας.

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος περιγράφει τὰς ἐπὶ τοῦ τοπογραφουμένου μέρους γενομένας, καὶ καταφανεῖς οὖσας φυσικὰς μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ἐδάφους, τὰς προελθούσας ἐκ φυσικῶν αἰτίων ἢ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

ὡς δευτερεύουσα δύναμις καθιστῶν ὑπηρετικὰς αὐτῷ τὰς παραγωγικὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, καλλιεργῶν ἢ μόνον συλλέγων τὰ φυσικὰ καὶ αὐτοφυῆ προϊόντα αὐτῆς. (Γεωργοί, θηρευταί, ἄλιεῖς.)

ὑποκείμενα τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς εἶνε 1) ὁ ἄνθρωπος, 2) αἱ οἰκῆσεις, 3) τὸ πολίτευμα καὶ ἡ διοίκησις πολιτική, στρατιωτική καὶ ἐκκλησιαστική, 4) τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

ΤΜΗΜΑ Α'

"Ἀνθρωπος.

Ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἢ τοὺς κατοίκους μιᾶς χώρας ἐξετάστέον τὴν φυλὴν εἰς ἣν ἀνήκουσιν ("Ελληνες, Ἀλβανοί, Τοῦρκοι), τὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ διατροφικὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὸν πολιτισμόν, τὰς ἐπικρατούσας τέχνας, τὸν τρόπον τῆς οἰκήσεως (νομάδες, κατὰ κώμας οἰκοῦντες, ἢ κατὰ πόλεις), τὸν π.ληθυσμόν.

Πάντων τῶν θεμάτων τούτων ἡ περιγραφὴ δεόν νὰ εἶνε τελεία καὶ ἀκριβής. Ὡς πρὸς μὲν τὴν φυλὴν ὅσας γέννηται ἢ δύναται νὰ γεννηθῇ ἀπορία τῆς καταγωγῆς, ἢ τῆς πρώτης πατρίδος τῶν κατοίκων πρέπει νὰ προστίθωνται βραχεῖαι ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν πατρίδος.

Ἡ ἐκθεσις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων παρέχει συνήθως πολλὰς δυσχερείας. Τὰ περὶ τοῦ πληθυσμοῦ λαμβάνουσιν οἱ γεωγράφοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν πινακῶν τῶν στατιστικῶν γραφείων τῶν κυβερνήσεων, διότι μόνον ἡ κυβέρνησις ἐκάστου κράτους ἔχει συμφέρον νὰ γινώσκῃ ἀκριβῶς τὸν πληθυσμόν αὐτοῦ. Εἰς τὸ περὶ πληθυσμοῦ ὀρθὸν εἶνε νὰ σημειῶνται αἱ κατ' ἔτος γεννήσεις ἀρρένων καὶ θηλέων, οἱ θάνατοι, ἡ αὔξησις ἢ μείωσις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὰ αἷτια τῆς αὐξομειώσεως. Μεταναστεύσεις, ἀποδημίαι, αἷτια τούτων.

Γλῶσσα. Γνωστὸν ὅτι ἡ ἐξέτασις ἡ φιλολογικὴ τῆς διαλέκτου ἢ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ἔχει διὰ τοὺς Ἑλληνας σπουδαιοτάτην ἀξίαν, ἐπομένως, ὅσάκις εἶνε δυνατόν, καὶ παρέχεται ὕλη, πρέπει νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ἐγχωρίου γλωσσαρίου μετὰ τῆς φρασεολογίας. Τὸ θέμα ὅμως τοῦτο ὅπως ἐκτεθῇ καλλίτερον καὶ φέρῃ τὰ ποθοῦμενα ἀποτελέσματα εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς γλώσσης, ἐκδομένων ὅλων τῶν γλωσσαρίων τῶν κατὰ τόπους Ἑλληνικῶν διαλέκτων, πρέπει νὰ γίνηται ὑποκείμενον ἰδίας φιλολογικῆς μελέτης, ἐκτὸς κειμένης τῶν ὀρίων τῆς τοπογραφίας. Τοιαύτη εἶνε καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν ἐθίμων τῶν κατοίκων, τῶν ἀσμάτων καὶ αὐτῆς τῆς ἐγχωρίου μουσικῆς, ὅσάκις ἔχουσιν τι τὸ ἰδιάζον. Καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ παίγνια τὰ ἐγχώρια τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων πρέπει νὰ μελετῶνται.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ περὶ ἀνθρώπου ὑπάγεται καὶ ἡ ἐκθεσις τῶν ἔξεων τῶν κατοίκων, τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ κακιῶν, τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν, τῶν τάσεων, τῶν ἐπαγγελματίων (λαοὶ εἰρηνικοί, ἀρειμάνιοι, ἀπαίδευτοι, ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ πνεύματος κτλ.).

Ἡ ἐνδυμασία ὅσάκις εἶνε ἰδιάζουσα καὶ πρὸς τὸ κλίμα προσήκουσα, ἡ ὑπόδησις, τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ τροφή ἢ συνήθης, καὶ τὰ ποτά, ἡ παρασκευὴ αὐτῶν, καὶ ἐν γένει ὁ οἰκιακὸς καὶ οἰκογενειακὸς βίος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις ἀπὸ τῆς γεννήσεως, γάμου, μέχρι τοῦ θανάτου. Ἡ περιγραφή τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι αὐτῶν σχέσεις, ἀποτελοῦσιν ὡσαύτως ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μερῶν τῆς πολιτικῆς τοπογραφίας.

Ἡ περιγραφή τῶν ἐγχωρίων τεχνουργημάτων, τῶν γεωργικῶν καὶ ποιμενικῶν ἐργαλείων, τῶν μαγειρικῶν, τῶν ὑφαντικῶν, καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων ἐμπνευστῶν, καὶ κρουστῶν, καὶ χορδικῶν, τοῦ χοροῦ, εἶνε θέματα ἄξια περιγραφῆς καὶ σπουδῆς ἰδιαιτέρας.

ΤΜΗΜΑ Β'

Οικήσεις.

Μετὰ τὴν ἐν γένει περιγραφὴν τῶν κατοίκων, σπουδαιότατον ὑποκείμενον ἔρχεται ἡ περιγραφὴ τῶν πόλεων, πολιχνῶν, κωμῶν, κωμοπόλεων, κωμιδίων, καλυβῶν χωρικῶν, ἐπαύλεων, ἀγροικιῶν, καὶ ἐτέρων οἰκήσεων ἀνθρώπων μετὰ τῶν μερῶν αὐτῶν, προαστείων, συνοικιῶν, φρουρίων, τειχῶν, ἀκροπόλεων κ.τ.λ.

Ἡ περιγραφὴ τούτων δύναται νὰ γείνη διαφόρως κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἣν ἔχει ὁ τοπογραφῶν, ἢ κατὰ τὴν ἐκτενῆ καὶ λεπτομερῆ ἢ βραχεῖαν καὶ περιληπτικὴν περιγραφὴν. Κυρίως δ' ἐπὶ τούτων σημειωτέα ἀκριβῶς τὸ ὄνομα, καὶ ἡ γεωγραφικὴ θέσις ὡς πρὸς τὴν ὅλην θέσιν τῆς τοπογραφουμένης περιοχῆς. Ἡ σημείωσις δὲ αὕτη περὶ τῆς θέσεως πρέπει νὰ ἐκτίθεται οὕτως, ὥστε νὰ δύνηται εὐχόλως ν' ἀνευρίσκηται ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἢ νὰ σημειῶται ἐν αὐτῷ, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ.

Μετὰ τοῦτο ἔπεται ἡ περιγραφὴ μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν, ἥτις περιλαμβάνει, τὸν πληθυσμόν, περιγραφὴν οἰκιῶν, ἐκκλησιῶν καὶ ἐτέρων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν κτιρίων, μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, τῶν δημοσίων καθιδρυμάτων, τῶν ἀγυιῶν, λεωφόρων, πλατειῶν καὶ ἐν γένει παντός, ὅπερ δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως, τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τῆς ἐν γένει κινήσεως μιᾶς πόλεως. Αἱ ἐσχατιαὶ τῶν πόλεων καὶ οἱ ταύτας οἰκοῦντες πρέπει νὰ περιγράφωνται. Ὡσαύτως δὲν πρέπει νὰ παραλείπηται νὰ γίνηται μνεῖα καὶ τῆς καθαριότητος ἢ ῥυπαρότητος τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τῶν κωμῶν ἢ χωρίων, ἰδίως ὅσας ταῦτα παρουσιάζουσιν ἰδιάζον τι περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν ἢ περὶ τὴν τοποθεσίαν ἐντὸς φαράγγων, πεδίων, ἢ ἐφ' ὑψηλῶν ὀρέων, λόφων, βουνῶν πρέπει νὰ γίνηται ἰδία περιγραφὴ. Σημειωτέα δὲ καὶ ἡ μακρόθεν καλὴ ἢ μὴ σκηνογραφικὴ αὐτῶν θέα.

Ἡ κατασκευὴ τῶν χωρικῶν οἰκημάτων καὶ καλυβῶν, ἡ ἐπιστέγασις αὐτῶν, ἡ θεμελίωσις ἐπὶ ἐλωδῶν τόπων (οἰκίαι

ξυλοπαγεῖς), ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ διακόσμησις, ἡ χω-
ρητικότης πρέπει νὰ περιγράφηται ὡςάκις περιέχει τὸ ἰδιάζον
καὶ τοπικόν. Τοιαῦται δὲ εἶνε αἱ καλύβαι, χωρικῶν, ποιμέ-
νων, νομάδων, ἐργατῶν ἀλυκῶν, ἢ μεταλλείων, ἐμπόρων
πλανήτων. Ἀγροτικὰ οἰκήματα, ἐπαύλεις, μετόχια μονῶν,
βούσταθμα, ἵπποστάσια, ὀρνιθοτροφεῖα, ὑδρόμυλοι, ἀτμό-
μυλοι, ἀνεμόμυλοι, κουμάσια, ἀγροικίαι κτλ.

Ἰδιαιτέρα περιγραφὴ δύναται νὰ γείνη τῶν ἐπὶ ἀρχιτεκτο-
νικῇ ἐξεχόντων οἰκοδομημάτων, ἐκκλησιῶν, τζαμίων, δημο-
σίων καταστημάτων, γεφυρῶν καὶ τῶν τοιούτων, ὅταν ὁ
γράφων κέκτηται τὰς πρὸς τοῦτο εἰδικὰς γνώσεις.

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. — Διοίξεις πολιτικῇ, στρατιωτικῇ καὶ ἐκκλησιαστικῇ.

Περὶ τοῦ πολιτεύματος ἐν γένει γίνεται βραχεῖα μόνον
μνεία ἐν συγγράμμασι γεωγραφικοῖς ὁλοκλήρου πολιτείας,
ἐχούσης ἴδιον πολίτευμα. Ἀποτελεῖ δὲ ἡ περὶ τούτου μνεία
ἀναπόσπαστον μέρος τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας, καὶ τῶν
Περιηγητικῶν Ὁδηγῶν ἐνὸς κράτους. Ἐν ταύτῃ ἐκτίθεται βρα-
χεῖα χρονολογικὴ ἐξιστόρησις τῶν κυριωτέρων πολιτικῶν συμ-
βάντων, ἅτινα ἐπέδρασαν κυρίως εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ κοι-
νωνικὴν μὀρφωσιν τῆς χώρας. Μετὰ τοῦτο ἔπεται τὸ εἶδος
τοῦ πολιτεύματος. Ἡ διοικητικὴ καὶ δημοτικὴ ὀργάνωσις.
Τὰ οἰκονομικά, ἔσοδα, ἔξοδα, χρέος. Δικαιοσύνη, δικαστήρια
καὶ περιφέρειαι αὐτῶν. Φυλακαί. Στρατιωτικά· στρατός, ξη-
ρᾶς θαλάσσης· ὀργάνωσις, δύναμις, ὅπλισμός. Δημόσια ἔργα.
Ἐξωτερικά· πρέσβεις, πρόξενοι, πράκτορες. Παράσημα. Σημαία.

Ἐν τοῖς τοπογραφικοῖς δὲ ὑπομνήμασι μικρῶν τμημάτων
ἐπικρατειῶν καὶ διοικητικῶν διαιρέσεων, οἷον Νομῶν, Ἐπαρ-
χιῶν, Δήμων, Παρεδρειῶν ἢ τόπων, ὧν τὰ φυσικὰ ὅρια χαρα-
κτηρίζουσι τούτους κάλλιον τῶν εἰς μεταβολὰς ὁρίων ὑποκει-

μένων πολιτικῶν, ὡς εἶνε αἱ νῆσοι, μέγισται πεδιάδες καὶ ὄρη, ἐπικράτειαι ποταμῶν, ἐφ' ὧν κεῖνται πόλεις, χωρία, μοναί, καὶ βίος ἐν γένει διάγεται κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς, ἡ περιγραφὴ διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων διοικητικῶν, δικαστικῶν, δημοτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων, τῶν εἰσοδημάτων, τῶν δασμῶν, τῶν φόρων, δημοσίων ἔργων, φρουρίων, στρατώνων, στρατιωτικῶν σταθμῶν καὶ καταλυμάτων.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ γενέσθω λόγος καὶ περὶ τῶν καταστημάτων τῶν βιομηχανικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν, ὧν ἡ ὕπαρξις ἔχει σπουδαίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου ἐθνικῆς εὐημερίας ἢ ἐπὶ τῶν περίξ τόπων διὰ τῆς ἐργασίας, ἣν παρέχουσι ταῖς κατοικοῖς. Ἐργοστάσια βιομηχανικά· εἶδος τῆς ἐν αὐτοῖς βιομηχανίας, προσωπικὸν ἐργατῶν· δύνάμεις τῶν ἐν αὐτῷ μηχανῶν, εἰς εἶνε ἀτμοκίνητα. Πηγαὶ τῆς πρώτης ὕλης, ἣν κατεργάζονται.

Ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ εἰδικά. Ἐξόδα δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ δημοτικῆς.

Φιλανθρωπικά. Γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα, βρεφοκομεῖα κτλ. Νοσοκομεῖα, Ὀφθαλμιατρεῖα, καὶ ἕτερα καταστήματα ὑγεινῆς.

Ἐνταῦθα ὑπάγονται καὶ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τὰ τῆς διοικήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Θέματα πρὸς ἐξέτασιν εἶνε, τὸ εἶδος τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας· ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ διάφορα θρησκευόμενα ἢ δόγματα. Ἐκκλησιαστικαὶ διαιρέσεις, ἐνορίαι, ἐπισκοπαί, ἀρχιεπισκοπαί, δικαιοδοσίαι αὐτῶν. Σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ πᾶν ὅ,τι ἰδιάζει εἰς τινὰ τόπον ὡς πρὸς τὴν ἐγχωρίαν λατρείαν, ὡς εἶνε αἱ θρησκευτικαὶ παρηγύρεις, αἵτινες πολυλαχοῦ συνδέονται καὶ μετὰ ἐμπορικῶν παρηγύρεων. Ὀνομασίαι τῶν διαφόρων ναῶν καὶ ἱστορία αὐτῶν, ἀρχιτεκτονικὸς αὐτῶν ῥυθμὸς.

Ἐνταῦθα ἀνάγεται καὶ ἡ περιγραφὴ τῶν Μονῶν τῆς ἱστορίας αὐτῶν, τῆς περιουσίας, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν, τῶν ἀφιερωμάτων καὶ τῶν Μετοχιῶν.

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ἐγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία.

Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τῶν σπουδαιοτέρων πάσης τοπογραφικῆς μελέτης καὶ παντὸς ὑπομνήματος τοπογραφικοῦ γενικοῦ. Ἐν τούτῳ παρίσταται ὁ βίος καὶ ἡ δραστηριότης τῶν οἰκητόρων πάσης χώρας, δι' αὐτοῦ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἀφύχου φύσεως δίδεται ζωὴ, καὶ κινεῖται τὸ διαφέρον τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν, δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἂν ἡ τοπογραφουμένη χώρα συντελῇ ἢ μή, μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ κράτους, εἰς τὴν ὕλικήν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, δι' αὐτοῦ δὲ προκαλεῖται καὶ ἡ προσοχὴ τῶν κυβερνώντων. Τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε τὸ μέτρον τῆς ἀξίας, τῆς φύσεως, καὶ τῶν κατοίκων πάσης χώρας, διότι δι' αὐτοῦ καταδεικνύεται ἡ ἐγχωρία δραστηριότης καὶ ἡ φυσικὴ καὶ τεχνικὴ παραγωγὴ, ἡ εὐημερία, ἡ ὕλική καὶ διανοητικὴ κατάστασις, τέλος τὸ μέλλον τοῦ τόπου.

Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὁ τοπογράφος καταδεικνύει μετὰ τὴν φυσικὴν περιγραφὴν ὅποια ἡ ἐγχωρία βιομηχανικὴ καὶ ἐμπορικὴ παραγωγὴ καθ' ὅλους αὐτῆς τοὺς κλάδους, ποῖα δηλ. τὰ βιοποριστικὰ ἔργα τῶν κατοίκων, καὶ κατὰ πόσον ταῦτα μετέρχονται μόνον πρὸς ζωάρκειαν, ἢ καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν πλούτου, καὶ ὕλικῆς αὐτῶν εὐημερίας, ἥτις συνεπάγεται κατὰ φύσιν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν πρόοδον. Τὸ ἐμπορικὸν λοιπὸν πνεῦμα καὶ ἐπιχειρηματικὸν τῶν κατοίκων, ὁ πρακτικὸς αὐτῶν νοῦς, καὶ αἱ τάσεις ἐνταῦθα ἐκτίθενται.

Ἡ ἐγχωρία βιομηχανία καὶ παραγωγὴ πρέπει νὰ περιγραφῇται λεπτομερῶς καθ' ἅπαντας αὐτῆς τοὺς κλάδους. Κυνηγεσία, ἀλιεΐα, ἐξώρυξις μετάλλων ἢ ὀρυκτῶν. Γεωργία καὶ κτηνοτροφία, βάνουσοι τέχναι, καὶ πᾶσα ἑτέρα βιομηχανία.

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην ὁ τοπογράφων πρέπει νὰ συνδυάσῃ τὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας πρὸς τὴν φύσιν τῆς χώρας, πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν κατοίκων, καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα χρηματικὰ κεφάλαια, καὶ νὰ ἐκθέσῃ τὰς αἰτίας τῆς ἀναπτύ-

ξεως, τῆς στασιμότητος, ἢ τῆς παρακμῆς, τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας ἢ τοὺς τρόπους τῆς βελτιώσεως.

Εἰς τὰ περὶ τὴν ἰδίως ἐμπορίαν ἐξεταστέον τίνες οἱ ἔμποροι· ἐὰν εἴνε ἐγχώριοι ἢ ἐπήλυδες, τίνα τὰ ἐμπορεύματα καὶ πῶς οἱ γεωργοὶ ἐκποιοῦσι τὰ προϊόντα τῆς γῆς, ὅποια ἡ ἀξία τῶν πωλουμένων. — Ἐμπόριον ἐσωτερικόν, ἐξωτερικόν, διαμετακομιστικόν. — Ποῖα τὰ χρηματικὰ κεφάλαια, ἢ τρέχουσα ποσότης τοῦ τόκου. — Τραπεζίται. — Πνεῦμα συνεταιρισμοῦ.

Εἰς τὴν ναυτιλίαν δὲ ἀξία μελέτης εἶνε ἡ ἐξέτασις τοῦ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, καὶ τῆς χωρητικότητος αὐτῶν εἰς τόνους ἢ κοιλά. Οἱ συνήθεις αὐτῶν πλοῖ καὶ οἱ ἔκτακτοι. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις καὶ ἡ ἐμπειρία τῶν ναυτῶν· ἡ ἐπίδρασις τοῦ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίου ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων, ἡ ἐπίδρασις τῆς τακτικῆς ἀκτοπλοΐας. Ποῖα τὰ αἷτια τῆς προόδου τῆς ναυτιλίας ἢ τῆς παρακμῆς κτλ.

Ἐνταῦθα δὲ πρέπει διὰ μακρῶν νὰ ἐκτίθενται αἱ κρίσεις τοῦ τοπογραφοῦντος, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας, ἢ ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν δυνάμεων τῆς φύσεως τῆς χώρας, ἢ τῶν ἀρετῶν τοῦ κλίματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παντός, ὅπερ δύναται νὰ γείνη εἴτε παρ' ἰδιωτῶν, εἴτε παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἢ καὶ τῆς διοικουμένης μόνης ἐκεῖ ἀρχῆς πρὸς αὔξησιν τῆς παραγωγῆς. Διὰ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁ τοπογραφῶν παραθέτει τὴν συμβολὴν τῶν ἰδίων αὐτοῦ γνώσεων εἰς κοινὴν ἐργασίαν, καὶ τὸ ἔργον τοῦ οὕτω καθίσταται χρήσιμον καὶ ἐπωφελές· οὐδαμῶς δὲ πρέπει ν' ἀποθαρρύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς γνώμης του ἢ σκέψις ὅτι ἡ γνώμη του δὲν θέλει γείνη δεκτὴ, ἢ δὲν θέλει ποσῶς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, καὶ ὅτι θέλει μείνῃ γράμμα νεκρόν, ἀρκεῖ νὰ εἴνε μεμελετημένη, ἀμερόληπτος, καὶ ἀπόρροια οὐ μόνον θεωρίας, ἀλλὰ καὶ πείρας, καὶ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν τοπικῶν περιστάσεων καὶ πραγμάτων. Ἄν δὲ ὁ τοπογραφῶν ἔχῃ εἰδικὰς γνώσεις, γεωργίας, μηχανικῆς, χημείας κτλ. ἔχει καθήκον ὡς ἐπιστήμων καὶ ὡς πολίτης νὰ ἐκθέσῃ τὰς σκέψεις του καὶ διαφωτίσῃ τοὺς στερουμένους τῶν γνώσεων ἐκείνου ἐπὶ πραγμάτων κοινῆς ὠφελείας, καὶ δημοσίου συμφέροντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία.

Ἡ συγκοινωνία τῶν ἀνθρώπων ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐπόψεις, δῆλα ὁ ἢ τε ὕλική καὶ πνευματική, ἐθεωρήθη εἰς τῶν δραστη-
κωτέρων παραγόντων τῆς προόδου τῶν ἐθνῶν. Ἡ ἀκίνδυνος,
εὐκολος καὶ ταχεῖα μετάβασις τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τόπου εἰς
τόπον διὰ καλῶν ὁδῶν, συνδεουσῶν τὰ διάφορα κέντρα τοῦ
πληθυσμοῦ, ἢ διὰ θαλάσσης ὡσαύτως συγκοινωνία δι' ἀτμο-
πλοίων, ἢ διὰ ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων ἐξυπηρέτησις
τῶν συμφερόντων τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας εἶνε κα-
τασκευάσματα ἰδιωτικὰ ἢ ἐθνικά, δι' ὧν ἡ ὕλική καὶ δια-
νοητικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐθνῶν μεγάλων καὶ μικρῶν προά-
γεται ταχέως καὶ εὐκόλως. Διὰ τοῦτο τὸ τμήμα τοῦτο ὑπὸ
τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰς γενικὰς περιγραφὰς τῶν χω-
ρῶν πρέπει ν' ἀποτελῇ ἐν τῶν κυρίων θεμάτων τῶν μελε-
τῶν αὐτῶν καὶ ἐρευνῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ μέχρι τῶν κατωτάτων
λεπτομερειῶν πρέπει νὰ περιγράφηται ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς
ὑπομνήμασι· διότι ἡ εὐκολος καὶ ταχεῖα μεταφορὰ στρατιω-
τικῶν δυνάμεων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἶνε τὴν σήμερον δύνα-
μις ἐθνική, οἰκονομία χρημάτων καὶ χρόνου.

Ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας λοιπὸν παρατηρητέα αἱ ὁδοί, οἱ
σιδηρόδρομοι, ἡ θαλασσία συγκοινωνία ὡς ἐμπορικὴ βιομη-
χανία δι' ἰστιοφόρων πλοίων καὶ ἀτμοκινήτων, πορθμείων
ἐπὶ ποταμῶν. — Αἱ τηλεγραφικαὶ γραμμαί, τὰ ταχυδρο-
μεῖα. Ὡς συμπλήρωμα δὲ τούτων τὰ σημεία, ἅτινα χρησι-
μεύουσιν ὅπως καθιστῶσι τὴν συγκοινωνίαν ἀκίνδυνον καὶ
ταχεῖαν οἷον Φάροι καὶ Φανοί, κλ. Στρατιωτικοὶ σταθμοί.

Ἐφ' ἐκάστης ὁδοῦ ἐξεταστέα ἡ ἀρχὴ αὐτῆς καὶ τὸ τέρμα, ἡ τάξις (δημοτικὴ, ἐπαρχιακὴ, ἐθνικὴ) ἢ ἂν δὲν ἀντήκη εἰς τινὰ τῶν κατηγοριῶν τούτων, ἐὰν εἶνε βατὴ εἰς ἀμάξας (ἀμαξιτή), εἰς ζῶα φορτηγὰ (ἵππάσιμος) ἢ μή. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς, ἡ κατάστασις ἐν ἣ εὐρίσκεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιτοπίου ἐρεύνης· αἱ σκολιαί καὶ κινδυνώδεις διαβάσεις. Ἀλλαγὴ διευθύνσεως. Φύσις τῶν τόπων δι' ὧν διέρχεται (ὑπαιθροί, δασώδεις, ἐλώδεις). Εἶδος τῶν ὑδάτων, ἅτινα διακόπτουσι τὴν ὁδὸν (ποταμοί, ῥύακες, ἔλη). Γέφυραι, ὑδραγωγεῖα. Φύσις τῶν ὑψωμάτων, ἅτινα διέρχεται ἡ ὁδός, καὶ τῶν κατωφερειῶν. Ὅποιοι τόποι φαίνονται ἐκ τῶν ὑψωμάτων τούτων τῆς ὁδοῦ. Σημεῖα ἐνώσεως καὶ διασταυρώσεως ἐτέρων ὁδῶν πρὸς τὴν περιγραφομένην. Ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων σημείων. Μῆκος καὶ πλάτος τῆς ὁδοῦ· μέρη εἰς τὰ ὅποια στενοῦται. Τὸ μῆκος ὀριστέον εἰς ὥρας, ἢ χιλιόμετρα, ἢ στάδια.

Ἐπὶ τῶν ἀτραπῶν τῶν ὁρέων, πεδιάδων, δασῶν, ἐλῶν, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, ἐξεταστέον ἐὰν εἶνε ἀνάντεις, ζητοειδεῖς, ἐπικίνδυνοι, καὶ ἂν εἶνε βαταὶ εἰς ζῶα, καὶ εἰς ὁποίου εἶδους τούτων. Ποῦ γίνονται συναντήσεις ἀτραπῶν.

(Ὅρα Παράρτημα Β' περὶ τοῦ τρόπου τῆς συντάξεως τῶν Ὀδοιπορικῶν).

Τηλεγραφεία. Τάξις αὐτῶν (πρώτης, δευτέρας κλ.)· ἐὰν ἐργάζωνται καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Προσωπικὸν τηλεγραφικῶν γραφείων· φύλακες πεζοὶ καὶ ἵππεῖς. Τηλέγραφοι ἐναερίοι καὶ ὑποβρύχιοι. Μέρη δι' ὧν διέρχονται, καὶ μέρη, ἅτινα συνδέουσι. Μῆκος τῶν γραμμῶν εἰς χιλιόμετρα. Μέρη εἰς τὰ ὅποια οἱ ὑποβρύχιοι ἐνοῦνται πρὸς τοὺς ἐναερίους.

Ταχυδρομεῖα. Ταχυδρομικὰ γραφεῖα. Προσωπικόν, τρόπος μεταφορᾶς γραμμάτων (δι' ἀμαξῶν, διὰ πεζῶν, ἢ ἐφίππων ταχυδρόμων, διὰ πλοίων ἢ λέμβων). Ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι δημόσιοι, δημοτικοί.

Ἐπὶ τε τῶν ὁδῶν, ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων νὰ σημειῶνται καὶ τὰ μέρη, ἐν οἷς ταῦτα συνδέονται πρὸς τὰ τῶν ὁμόρων χωρῶν, νὰ γίνηται δὲ σύντομος μνεία τῆς καταστάσεως τούτων καὶ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας.

Φάροι καὶ Φαροί· εἶδος αὐτῶν (διοπτρικοί, ἀντανακλαστικοί), γεωγραφικὴ θέσις. Τάξεις (Α', Β'). Ἐντασις φωτός. Προσωπικόν· Χρησιμότης. Φρυκτοὶ καὶ πυρσοί. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ πρέπει ὡσαύτως νὰ μνημονεύηται καὶ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν διευκόλυνσιν τῆς συγκοινωνίας. Τοπικαὶ π. χ. ἀτμοπλοῖκαί ἐταιρεῖαι, σταθμοὶ ἀγωγιατῶν, ἀμαξηλατῶν, εἶδη ἀμαξῶν, εἶδη συρόντων ζώων. Πατρὶς ἀμαξηλατῶν καὶ ἀγωγέων. Σταθμοὶ ἀναψυχῆς καθ' ὁδόν, ξενοδοχεῖα, καπηλεῖα, χάνια· κατάστασις αὐτῶν. Σημεῖα μέτρου ἀποστάσεων. Σημεῖα ἀγγελτικὰ ἀφίξεως ἀτμοπλοίων, σιδηροδρόμων. Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ τῶν διασταυρώσεων τῶν ἐξοχικῶν ὁδῶν δεικνύονται τὰ μέρη εἰς ἃ καταλήγουσι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Σημαντῆρες ἐντὸς τῶν λιμένων, ἢ ἄλλων θαλασσίων ὀρμητηρίων, δεικνύοντες τὰ ἀβαθῆ μέρη τούτων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Ὀδοιπορικὰ.

Ὀδοιπορικὰ, δρομοδεῖκται, δρομολόγια (itineraria) καλοῦσιν εἶδος τοπικῶν περιγραφῶν μιᾶς ἢ πολλῶν ὁδῶν ὀρισμένης χώρας, χρησίμων συνήθως εἰς τοὺς ὁδοιπόρους, ἢ εἰς τοὺς χάριν ἐρεῦνης οἵασδήποτε περιηγουμένους αὐτήν.

Τὰ ὁδοιπορικὰ συντάσσονται ἢ σημειουμένων ἀπλῶς τῶν ὀνομάτων τῶν πόλεων, κωμῶν ἢ ἐτέρων ἀξιοσημειώτων ἀντικειμένων, τῶν κειμένων ἐπὶ ὀρισμένης ὁδοῦ, μετὰ τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεων εἰς ὥρας, ἢ μέτρα μήκους, ἢ, ὅπερ καὶ προτιμότερον, ἢ ὁδὸς περιγράφεται ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας αὐτῆς μέχρι τοῦ τέρματος κατὰ τὸ ἐν σελίδι 33 τρόπον γίνεται δὲ τοπικὴ ἱστορικὴ, ἀρχαιολογικὴ καὶ γεωγραφικὴ περιγραφὴ τῶν πόλεων, κωμῶν, ἢ ἐτέρων ἀξιόμνημονεύτων τόπων δι' ὧν διέρχεται.

Ὅποταν δὲ ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰς ἀπόστασιν, ὑπάρχουσι τόποι ἄξιοι λόγου καὶ περιγραφῆς, ἐξ ὧν δὲν διέρχεται κυρία ὁδὸς ἐκ τῶν περιγραφομένων, περιγράφονται καὶ οἱ τόποι οὗτοι, καὶ αἱ εἰς ταύτας ἄγουσαι ὁδοὶ ἀπὸ τοῦ σημείου, εἰς ὃ προσεγγίζουσι πλειότερον τῇ κυρίᾳ ὁδῷ.

Ὅταν τὰ ὁδοιπορικὰ περιλαμβάνωσιν ἅπαν τὸ σύμπλεγμα τῆς ὁδογραφίας μιᾶς ἐπικρατείας ἢ μέρους αὐτῆς, πρέπει ἡ περιγραφή τῶν κατὰ μέρος ὁδῶν νὰ γείνη κατὰ τάξιν καὶ μέθοδον, τιθεμένης ὡς ἀρχῆς τῆς πρωτεύουσας, ἐὰν τοῦτο πάντοτε εἶνε δυνατόν. Ἀπλῇ σχεδιαγραφῇσι τῶν ὁδῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ τόπου, ὃν περιγράφει ὁ τοπογραφῶν, δύναται νὰ διευκολύνῃ αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῆς περιγραφῆς.

Ἐν τοῖς ὁδοιπορικοῖς ἢ σημείωσις τῶν ἀποστάσεων εἶνε ἀπαραίτητος· δύναται δὲ νὰ γείνη χρήσις μέτρου χρόνου, ὥρων ἢ ἡμερῶν, πεζῆς πορείας, ἢ ἐφίππου, ἢ ἐφ' ἀμάξης, ἢ ἐτέρου φορείου, ἢ μέτρων μήκους βημάτων, μέτρων, χιλιομέτρων, μιλίων, σταδίων.

Ὅταν τὸ ὁδοιπορικὸν γράφηται ὅπως χρησιμεύῃ ὡς Ὁδηγὸς τῶν ὁδοιπόρων ἀνάγκη νὰ σημειῶνται ἐν αὐτῷ τὰ ξενοδοχεῖα τῶν πόλεων, οἱ ξενῶνες, τὰ χάνια, ἡ τιμὴ τῶν ἀγωγίων, ἡ θέσις τῶν ἀμαξοστασίων καὶ τῶν φορτηγῶν ἰψῶν, ἡ καταλληλοτέρα ὥρα πρὸς περιοδείαν, τὰ σκεύη, ἐνδύματα, ἢ τρόφιμα, ἅτινα ὁ ὁδοιπόρος πρέπει νὰ ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὁδοιπορῶν, αἱ προφυλάξεις κατὰ τῆς νοσηρᾶς ἐπιδράσεως τοῦ κλίματος καὶ πᾶν ὅ,τι τέλος συντελεῖ εἰς τὸν ἀνετώτερον, εὐκολώτερον καὶ εὐωνότερον βίον τοῦ περιηγουμένου τὴν χώραν, ὑποτιθεμένου πάντοτε ὑπὸ τοῦ γράφοντος ὡς ἀνθρώπου μὴ ἐσκληραγωγημένου, καὶ μὴ χωρικοῦ ἐγχωρίου.

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Πρόλογος	5
Εισαγωγή	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀνάλυσις τῆς φυσικῆς περιγραφῆς

ΤΜΗΜΑ Α'

Προκαταρκτικὴ περιγραφή	15
-------------------------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Ἰδίως φυσικὴ περιγραφή

§ 1	Περιγραφή ξηρᾶς	17
α')	Ὀρεογραφία	17
β')	Πεδιογραφία	20
§ 2	Περιγραφή ὑδάτων ἢ ὑδατογραφία	21
α')	Θάλασσα	22
β')	Ῥέοντα ὕδατα	23
γ')	Στάσιμα ὕδατα	26

ΤΜΗΜΑ Γ'

Κλίμα	27
-------------	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

Προϊόντα

α')	Όρυκτά	28
β')	Φυτά	29
γ')	Ζῷα	30

ΤΜΗΜΑ Ε'

Φυσικαὶ μεταβολαί	31
-------------------------	----

ΤΜΗΜΑ Σ'

"Ανθρωπος	33
-----------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἀνάλυσις τῆς πολιτικῆς περιγραφῆς	33
---	----

ΤΜΗΜΑ Α'

"Ανθρωπος	34
-----------------	----

ΤΜΗΜΑ Β'

Οικήσεις	36
----------------	----

ΤΜΗΜΑ Γ'

Πολίτευμα. Διοίξεις πολιτική, στρατιωτική, διοικητική καὶ ἐκκλησιαστική	37
--	----

ΤΜΗΜΑ Δ'

Ἐγχώριον ἐμπόριον καὶ βιομηχανία	39
--	----

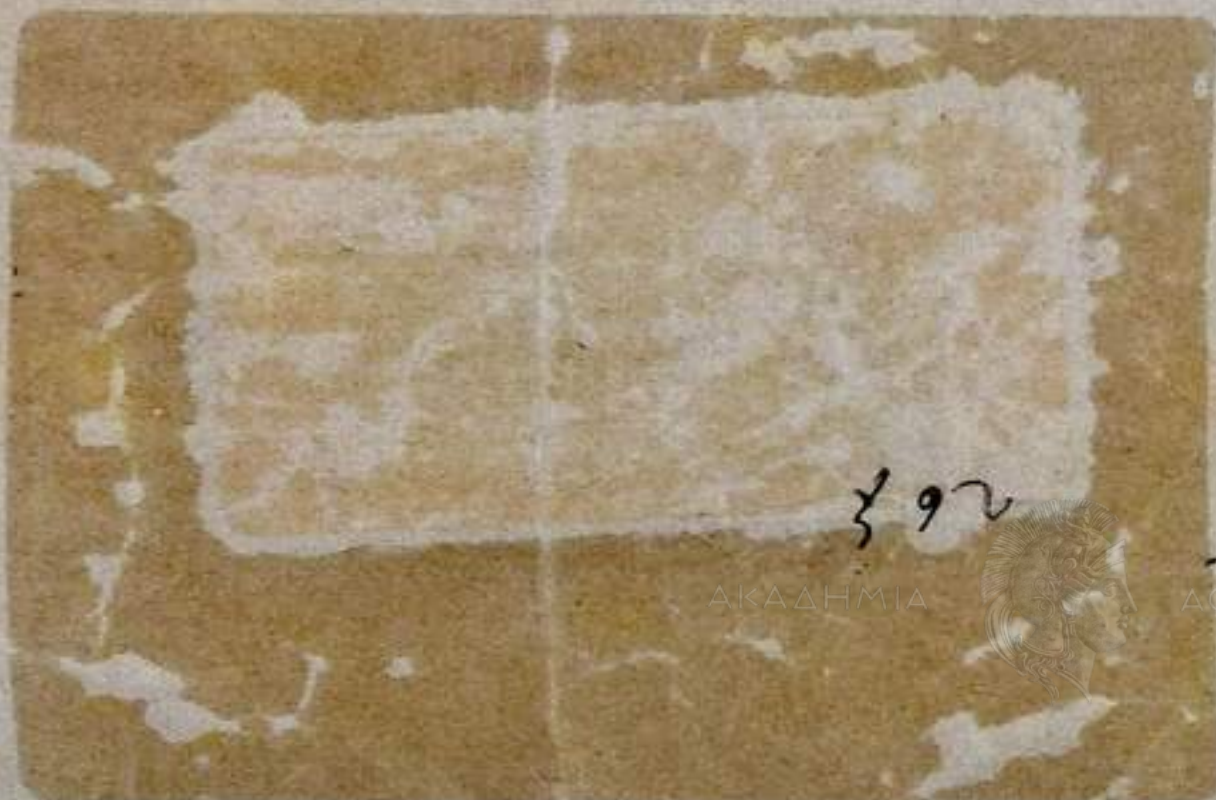
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

Συγκοινωνία	41
-------------------	----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Ὀδοιπορικά	43
------------------	----

263

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020480

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- Χρυσοχόου Μ. Θ.—Πίναξ Γεωγραφικὸς τῆς Μεσημβρινῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας εἰς κλίμακα 1:200000. Τιμᾶται ἐν Ἑλλάδι μὲν δραχμῶν νέων 22, ἐν δὲ τῇ ἀλλοδαπῇ.....Φράγκων 23
- Ἀραδαντινοῦ Π. Χωρογραφία τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τοῦ Σωτηρίου ἔτους μέχρι τοῦ 1854 μετὰ τοπογραφικοῦ πίνακος καὶ ἀκριβοῦς στατιστικῆς ἐκθέσεως εἰς τόμ. 2. Τόμ. Β' 8^{ον} σελ. 428. Δρ. 9
- Βάφα Γ. Χ. Αἱ Ἀθῆναι ὑπὸ ἰατρικὴν ἔποψιν. Μέρος Α' «Ἡ πόλις» 8^{ον} σελ. 199..... Δρ. 3
- Βλαστοῦ Λ. Μ. Χιακὰ ἦτοι Ἱστορία τῆς Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1822 καταστροφῆς αὐτῆς τόμος Α' καὶ Β' 8^{ον} σελ. κ'—246..... Δρ. 3,50
- Βυζαντινοῦ Σ. Δ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἢ Περιγραφή τοπογραφικὴ ἀρχαιολογικὴ καὶ ἱστορικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου προαστείων αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, μετὰ εἰκόνων καὶ τοπογραφικῶν καὶ χρονολογικῶν πινάκων 8^{ον} μέγα Τόμ. Α' σελ. ιθ'—516 δρ. 20. Β' σελ. ιγ'—556 δρ. 17. Γ' σελ. ιδ'—653 δρ. 17. Οἱ τρεῖς τόμοι..... Δρ. 50
- Μάγνητος Ν. Ι. Περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θεσσαλικῆς Μαγνησίας τῆς μὲν ἐν ἐπιτομῇ, τῆς δὲ ἐν ἐκτάσει 16^{ον} σελ. η'—104..... Δρ. 1,25.
- Σταματιάδου Ε. Ι. Σαμιακὰ ἦτοι Ἱστορία τῆς νήσου Σάμου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς 8^{ον} τομ. Α'. σελ. ιη'—365..... Δρ. 4,50

ΠΡΟΣΕΧΩΣ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ

Κοκκῶνη Ι. Π. Γεωγραφία, νέα ἐκδόσις μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων. Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος μετὰ εἰκόνων καὶ πινάκων.

Ο ΟΔΗΓΟΣ ΤΩΝ ΑΠΛΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩΝ

Αποστέλλεται ΔΩΡΕΑΝ

ελεύθερος ταχυδρομικῶν τελῶν
εἰς πάντα αἰτῆσόντα

Αἱ αἰτήσεις δεόν νὰ ᾤσιν ἑγγραφοὶ καὶ νὰ στέλ-
λονται πρὸς τὰ Καταστήματα Ἀνδρέου Κορομηλά
εἰς Ἀθήνας. Νὰ ἀναφέρονται δ' ἐν αὐταῖς:

- α') τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐπώνυμον τοῦ αἰτοῦντος, εὐα-
ναγνώστως γεγραμμένα.
- β') ἡ διαμονὴ καὶ ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ.
- γ') τὸ ἐπάγγελμα.
- δ') τὸ ὄνομα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδας (πόλεως
ἢ χωρίου).

Τὰ κατὰ τὸν ἀνὰ χεῖρας Ὁδηγὸν συντεταγμένα
ὑπομνήματα τὰ ἀποστέλλόμενα ἡμῖν πρὸς καταχώρισιν
ἐν τῷ Γεωγραφικῷ Ἀρχεῖῳ, περὶ οὗ γίνεται λόγος
εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος βιβλίου, πρέπει ἐπίσης νὰ
φέρωσιν εὐαναγνώστως γεγραμμένον τὸ ὄνομα, τὴν
διαμονὴν καὶ διεύθυνσιν, τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἰδιαι-
τέραν πατρίδα τοῦ ἀποστέλλοντος.